



# OBDIVUHODNÍ SEŇIOŘI

**průvodce projektem**

Průzkum na téma Senioři ve společnosti



Financováno programem  
Evropské unie - Phare 2002



**dobrovolnické  
centrum**

Dobrovolnické centrum, o.s., Ústí nad Labem, 2005



**dobrovolnické  
centrum**

Prokopa Diviše 1605/5  
400 01, Ústí nad Labem  
tel.: 475 216 684  
fax: 475 216 684  
e-mail: [dcul@seznam.cz](mailto:dcul@seznam.cz)  
[www.dcul.cz](http://www.dcul.cz)

Průvodce projektem Obdivuhodní senioři je uveřejněn na [www.dcul.cz](http://www.dcul.cz), [www.seniorcentrum.cz](http://www.seniorcentrum.cz) a na [www.rdcjested.cz](http://www.rdcjested.cz). Vznikl jako výstup projektu Obdivuhodní senioři za podpory Nadace rozvoje občanské společnosti z programu EU Phare 2002 - Podpora aktivního života seniorů.





grafická úprava:

TeBe - společnost vizuální komunikace

+420 608 333 172, [www.tebe.cz](http://www.tebe.cz)

CDL *Design*

tisk:

CDL Design s.r.o.

[www.cdl.cz](http://www.cdl.cz)



# **OBDIVUHODNÍ SENIOŘI**

**průvodce projektem**

**Průzkum na téma Senioři  
ve společnosti**



**dobrovolnické  
centrum**

*Vydáno s podporou Evropské unie Phare 2002  
-Podpora aktivního života seniorů.*

### **Partneři projektu:**

- Dobrovolnické centrum, o.s. v Ústí nad Labem - předkladatel projektu a hlavní realizátor - [www.dcul.cz](http://www.dcul.cz).
- Senior, o.s. v Ústí nad Labem - partner projektu - [www.seniorcentrum.cz](http://www.seniorcentrum.cz).
- Regionální dobrovolnické centrum JEŠTĚD, o.s. v Liberci - partner projektu - [www.rdcjested.cz](http://www.rdcjested.cz).

### **Odborní poradci:**

- Prof. Ing. František Zich, DrSc., Fakulta sociálně ekonomická UJEP, Ústí nad Labem.
- PhDr. Václav Struhovský, CSc.
- Mgr. Eva Bártlová, Fakulta sociálně ekonomická UJEP, Ústí nad Labem.


Průvodce projektem *Obdivuhodní senioři* je uveřejněn na [www.dcul.cz](http://www.dcul.cz), [www.seniorcentrum.cz](http://www.seniorcentrum.cz) a na [www.rdcjested.cz](http://www.rdcjested.cz).





## OBSAH

Úvodní slovo vedoucí projektu Obdivuhodní senioři	04
Projekt Obdivuhodní senioři pohledem hlavního realizátora - Dobrovolnické centrum, o.s.	05
Projekt Obdivuhodní senioři pohledem partnera projektu - Senior, o.s.	07
Zamyšlení nad pilotním kurzem trénování paměti pro seniory - RDC JEŠTĚD, o.s.	09
Drobné postřehy z cyklu přednášek - RDC JEŠTĚD, o.s.	10
Příběh z výcviku dvougeneračního dobrovolnického týmu v Žandově	13
Dvougenerační dobrovolnický tým projektu Obdivuhodní senioři	15
Stáří není trest, stáří je etapa života	19
První kroky k Radě seniorů	19
Zhodnocení realizace projektu Obdivuhodní senioři za Senior, o.s.	21
Závěrečné zhodnocení projektu Obdivuhodní senioři za RDC JEŠTĚD, o.s.	23
Jak dopadlo naše úsilí o vytvoření adresáře seniorských klubů?	25
Výzkum o postavení seniorů ve společnosti	27
Zpráva z výzkumu Senioři ve společnosti - názory veřejnosti	29
Zpráva z výzkumu Senioři ve společnosti - názory seniorů	47



Vážený čtenáři,

do rukou se Ti dostává brožurka, která shrnuje roční spolupráci několika pracovních týmů. Projekt s názvem *Obdivuhodní senioři* vznikl jako týmová práce ve spolupráci s partnery na jaře roku 2004 jako reakce na iniciativu Nadace rozvoje občanské společnosti, díky vybranému grantovému schématu *Senioři a společnost* a díky finanční podpoře ze strany Evropské unie v rámci prostředků PHARE 2002 - Podpora aktivního života seniorů.

Chtěli jsme realizovat užitečný projekt ve prospěch seniorů a zjišťovali jsme, že vlastně nevíme, kam napřít své síly. Jak tedy do toho? Vedly nás hypotézy, že senioři mají své významné místo ve společnosti, veřejném životě, že dobrovolnictví seniorů v zahraničí se může uplatnit také v Česku, a to nejen ve prospěch seniorů samotných. A tak vznikl nápad nejprve se veřejnosti prostřednictvím výzkumu zeptat, jaký má názor na zapojení seniorů do veřejného života. (V brožurce naleznete kompletní Zprávu z výzkumu *Obdivuhodní senioři - názory veřejnosti*.) S rozvíjející se diskusí týmu zpracovatelů projektu se nakonec výzkum rozšířil o další 2 cílové skupiny: 1. seniory samotné a 2. názory dětí a mládeže na uplatnění seniorů ve společnosti. V naší brožurce naleznete dále kompletní zprávu o pohledu seniorů. S ohledem na nedostatek místa jsme se rozhodli názory mladých veřejnosti nabídnout prostřednictvím našich webových stránek [www.dcul.cz](http://www.dcul.cz).

Celé toto snažení a zjišťování vznikalo s těmito cíli: vtáhnout širokou veřejnost, seniory a mladé do diskuse o významu starší generace pro společnost (průzkumu se překvapivě zúčastnilo celkem 1 697 respondentů) a zajistit v terénu informace o současném stavu a názorech veřejnosti, seniorů a mladých, které budou dobrou základnou pro vznik budoucích projektů kohokoliv, kdo se na území Ústeckého kraje bude ve prospěch seniorů chtít angažovat smysluplnými projekty a aktivitami.

Nezastupitelný dopad na kvalitu realizovaného projektu měl náš dvougenerační dobrovolnický tým v čele s koordinátorkou Mgr. Kamilou Zinčenkovou. Nejen že dokázali v ročním období projekt zrealizovat, ale rozšířili ho o řadu aktivit, v jejichž realizaci jsme si při psaní projektu netroufali věřit. Iniciovali vznik přípravného pracovního týmu budoucí Rady seniorů a dokázali oslovit více jak 30 spoluobčanů starší generace a vtáhnout je do diskuse o smyslu, podobě a cílech možné Rady seniorů města Ústí nad Labem. V této chvíli se myšlenka jeví jako živá a i po skončení realizace projektu bude Dobrovolnické centrum této přípravné skupině k dispozici formou dočasného technicko administrativního zázemí a využívání našich prostor pro setkávání.

Jsem ráda, že jsme se do tohoto projektu pustili. Moje osobní zkušenost se seniory, vlastně seniorkami v rodině, je moc dobrá a těšilo mě číst obdobný převažující názor občanů Ústeckého kraje v průzkumech. Babička bydlí v malé vsi, tetička ve velkém městě a oběma je hodně přes sedmdesát let. Každá z nich žije jinak, jinak dobře. Obě dokáží svou přirozenou vřelostí, optimismem a moudrostí pohladit a dotknout se toho, co trvá, co je věčné.

V neposlední řadě jsem se díky projektu chvíli věnovala otázce: Co já budu chtít, až budu stará? A s ní se s Tebou, milý čtenáři, loučím a přeji nalezení alespoň malých chvilky na zamýšlení při čtení následujících stránek.

S pozdravem a přáním dobrých dnů se loučím

Mgr. Lenka Černá

Ředitelka sdružení Dobrovolnické centrum  
a vedoucí projektu *Obdivuhodní senioři*







## PROJEKT OBDIVUHODNÍ SENIOŘI POHLEDEM HLAVNÍHO REALIZÁTORA - Dobrovolnické centrum, o.s.

Jedná se o další z projektů Dobrovolnického centra, o.s. v Ústí nad Labem. Partneři projektu jsou Senior, o.s. v Ústí nad Labem a Regionální dobrovolnické centrum JEŠTĚD, o.s. v Liberci. Projekt je tedy zaměřen na Ústecký a Liberecký kraj a je financován programem Evropské unie Phare 2002 - Podpora aktivního života seniorů. Projekt trvá od 15. července 2004 do 15. července 2005.

Hlavními cíli projektu je přispět ke změně postojů společnosti k seniorům, zlepšit přístup seniorů k informacím, vzdělávání a komunikaci a podpořit aktivní život seniorů. Projekt má dále za cíl rozvířít diskusi o nevyužitém potenciálu seniorů ve společenském životě, vtáhnout do úvah o seniorech co nejširší skupinu společnosti a ukázat, že jsou nesmírným zdrojem znalostí a zkušeností. Dalším cílem projektu je připravit vhodné podmínky pro vznik Rad a spolků seniorů a získat data pro vznik a rozvoj smysluplných navazujících projektů, komunitních plánů péče a služeb pro seniory.

Dobrovolnické centrum realizovalo své aktivity nastavené v projektu Obdivuhodní senioři v těsném semknutí se svým dvougeneračním dobrovolnickým týmem (DDT). Tomuto týmu mladých dobrovolníků a seniorů dobrovolníků je věnována celá kapitola v této brožurce, kde jsou podrobně rozebrány aktivity projektu realizované Dobrovolnickým centrem spolu s DDT v Ústeckém kraji (dotazníkový průzkum na téma Senioři ve společnosti, přednášky pro seniory atd.).

Díky projektu Obdivuhodní senioři navštívilo Dobrovolnické centrum mnoho seniorů, tj. lidí jiné věkové kategorie, než je zde obvyklé. Naprostá většina našich dobrovolníků je totiž z řad mladých lidí. Ověřili jsme si tak, že i senioři mají chuť pomáhat druhým či společnosti obecně při realizaci konkrétního projektu.

Rozdíl mezi mladými a seniory je např. v tom, že senioři si důkladně promyslí, do které dobrovolnické činnosti naprou své síly, zatímco mladí se častěji vrhají do nových oblastí po hlavě. To je však obecný rozdíl mezi těmito dvěma generacemi a oba přístupy mají svá pro.

Tímto projektem jsme si vyzkoušeli, jak přínosné a obohacující je spojit tyto dvě generace do jednoho dvougeneračního týmu. Obě dvě generace se od sebe během trvání projektu vzájemně učily, získávaly nové postřehy a náhledy na život kolem sebe. Hodnotící dotazníky vyplněné dobrovolníky to potvrzují, úryvky z těchto dotazníků naleznete dále v brožurce. Všem členům dvougeneračního dobrovolnického týmu patří naše velké poděkování, bez nich by mohl být projekt těžko realizován.

Dvougenerační dobrovolnický tým spolupracoval s dobrovolníky - seniory ze Senior, o.s. v Ústí nad Labem. Ti se taktéž podíleli na sběru dat v rámci dotazníkového průzkumu. Kromě toho proběhl v Senior, o.s. první výcvik seniorů - dobrovolníků. Regionální dobrovolnické centrum JEŠTĚD v Liberci pořádalo v rámci projektu Obdivuhodní senioři semináře a přednášky pro širokou veřejnost - motto "Úspěšné stárnutí" a "Uplatnění seniorů". Dále pořádalo RDC JEŠTĚD kurzy trénování paměti pro seniory, které se setkaly s velkým úspěchem a zájmem ze strany seniorů. Kromě těchto aktivit provedlo RDC JEŠTĚD nábor dobrovolníků, jejich školení a supervize v seniorských zařízeních (Liberec, Jablonec nad Nisou, Sloup v Čechách).



*Schůzka Rady projektu Obdivuhodní senioři*

Závěrečným úkolem pro všechny tři partnery bylo vytvořit tuto brožuru a popsat v ní kromě jiného výsledky své roční práce. Brožura bude rozeslána nejen účastníkům projektu, seniorským zařízením aj., ale i krajským úřadům ostatních krajů ČR, neboť řada dat získaná např. dotazníkovým průzkumem bude přenositelná pro jiné regiony. Získaná data budou k dispozici pro další navazující projekty a programy, pro komunitní plánování obcí a krajů, pro formující se Rady seniorů, jiná seskupení seniorů a další.

Věříme, že naše postřehy, zkušenosti a hlavně výsledky dotazníkového průzkumu realizovaného v Ústeckém kraji budou k užítku a podnítí myšlení mnohých z nás - směrem k většímu vnímání seniorů jako stále aktivní a především zkušené složky obyvatel naší společnosti, která má chuť se zapojit. Jak bychom se cítili my mladší v situaci, kdy o naše aktivní zapojení do života společnosti není zájem? Starší nebo mladší, toto cítíme všichni stejně - ať je nám dvacet nebo sedmdesát.

*Mgr. Kamila Zinčenková*

*Koordinátorka projektu Obdivuhodní senioři  
Dobrovolnické centrum, o.s., Ústí nad Labem, červen 2005*





# PROJEKT OBDIVUHODNÍ SENIOŘI

## pohledem partnera projektu - Senior, o.s.

Cílem projektu, který začal být realizován 15.7.2004, bylo přispět ke změně postoje společnosti k seniorům a současně podpořit aktivní život seniorů.

Cílovou skupinou byli senioři dobrovolníci přímo se účastníci realizace projektu, senioři zapojení ve vzdělávacích aktivitách projektu vzdělávání, senioři respondenti dotazníkového průzkumu a senioři, kteří se účastnili akcí v souvislosti s realizací projektu Obdivuhodní senioři.

Další cílovou skupinou byli mladí lidé, kteří byli jednou složkou v tzv. dvougeneračním dobrovolnickém týmu. Širší cílovou skupinou byli i žáci a studenti Ústeckého kraje, nestátní neziskové organizace a veřejnost vůbec.

### **Hlavní cíl projektu můžeme rozdělit na několik cílů dílčích:**

- Senioři mohou být ve společnosti zdrojem znalostí a zkušeností, otázkou je, zda je jejich potenciál dostatečně využíván. Proto je vhodné na toto téma začít celospolečenskou diskusi.
- Zapojit do řešení seniorské problematiky nejen odbornou, ale i laickou veřejnost.
- Připravit vhodné podmínky pro vznik Rad seniorů nebo podobných organizací a spolků.
- Získat relevantní data pro vznik a rozvoj smysluplných navazujících projektů, komunitních plánů péče a nejrůznějších služeb pro seniory.

Občanské sdružení Senior, jako partner projektu, se spolupodílelo na průzkumu, který se týkal uplatnění seniorů ve společnosti. Senior, o.s. se také snažilo přispět ke změnám týkajícím se negativních postojů některých občanů a organizací k seniorům a snažilo se podnítit aktivitu seniorů samotných tak, aby oni sami byli hlavní hnací silou, která bude napomáhat společenskému uplatnění a odpovídajícímu postavení seniorů ve společnosti.

Myslím, že tím, že na realizaci projektu přímo pracovaly tři partnerské organizace, se smysl celého realizovaného projektu významně posílil a získal v Ústeckém a Libereckém kraji, kde byl realizován, potřebný kredit. Neméně důležitá byla spolupráce mezigenerační, která prokázala, že si nejsme navzájem zcela lhostejní a že pokud mají lidé podmínky a vytvoří se atmosféra pro aktivní smysluplnou práci, není věkový rozdíl tou nepřekonatelnou překážkou, která brání lidem v plodné komunikaci.

Mohu dosvědčit, že na všech schůzkách a výcvicích neměli senioři žádný problém pracovat společně s mladšími a častokrát to byli oni, kdo byli aktivnější a přinášeli nové nápady.

Myslím, že výsledky projektu mohou pomoci všem zainteresovaným zjistit konkrétní představy seniorů a mohou jim tedy pomoci, pokud budou mít podmínky a zájem, tyto představy realizovat, dál hledat cesty, jak podnítit a aktivovat seniory, aby zůstávali významnou složkou společnosti v ČR.

Velmi zajímavá byla samotná práce při výcvicích seniorů dobrovolníků a při vzniku dotazníků, formulování jednotlivých otázek a při hodnocení vytvořených dotazníků v rámci projektu "Obdivuhodní senioři".

Senioři si sami vytvořili jakousi stupnici hodnocení vhodnosti jednotlivých dotazů, která připomínala školní známkování. Obrovská diskuse se strhla nad otázkou "V kolika letech se stává člověk starým?". Často žádali jinou formulaci, v některých případech se zdála seniorům zbytečná a dále ji považovali za téměř duplicitní s dotazem "Od kolika let je možné podle Vás označit člověka za seniora?". Tyto otázky byly hodnoceny školní známkou tři až čtyři.



*Závěrečné setkání seniorů-dobrovolníků v Dobrovolnickém centru*

Senioři dobrovolníci při hodnocení dotazníků postrádali dotaz na to, zda člověk, který dotazník vyplňuje, je sám. Další diskuse pak byla o tom, kdo je vlastně sám, kdo se za osamělého považuje. Bylo velmi zajímavé, že osamělý není pouze ten, kdo ovdověl, ten, kdo žije sám. Mnohdy se tento člověk za osamělého ani sám nepovažuje.

Nespokojeni byli s dotazy 22 - 24, které se týkaly Rady seniorů. Přišlo jim zavádějící, aby se vyjadřovali k něčemu, co většina seniorů nezná. Neznamená to ale, že by se o to, co je Rada seniorů nezajímali. Právě naopak. Přesto si tyto dotazy vysloužily hanlivou pětku.

Výhrady měli i k otázkám 20 a 21, které se týkaly dobrovolné práce seniorů a dostaly známku dobrou, tedy trojku. Opět chci zdůraznit, že proti dobrovolnictví tito senioři nic neměli, dokonce většina z nich nějakou dobrovolnou práci vykonávala nebo vykonává.

Ne všichni rozuměli otázce 11 "Uplatňujete se Vy sám v některé z oblastí veřejného života?"

Valnou většinu dotazů senioři dobrovolníci ohodnotili nejlepší známkou, tedy jedničkou.

Všichni senioři dobrovolníci přistoupili k výcviku a hodnocení dotazníků velmi zodpovědně a hodnotili tyto akce kladně, podobně jako celou realizaci projektu. Většina projevila zájem na získání závěrečné brožury, kde budou všechna data statisticky zpracována.



*Romana Vlčková*

*Koordinátorka projektu Obdivuhodní senioři  
Senior, o.s., Ústí nad Labem*



# ZAMYŠLENÍ NAD PILOTNÍM KURZEM TRÉNOVÁNÍ PAMĚTI PRO SENIORY - RDC JEŠTĚD Liberec

*"Paměť je klenotnice a strážce všech věcí". Cicero, De Oratore*

Určitě každý z nás bez ohledu na věk někdy zažil pocit, že začíná zapomínat, nemůže si vybavit jméno bývalého spolužáka, neví, odkud zná tu paní s brýlemi apod. Není třeba věšet hlavu a propadat beznadějí. Paměť je možné trénovat, je to podobné jako se svaly. Když dlouho nepoužíváme ruku nebo nohu - například ji máme v sádře, je známo, že svalstvo ochabuje. Připadá nám přirozené po sundání sádry končetinu rehabilitovat, postupně ji zatěžovat, abychom se na ni mohli opět spolehnout. To platí i pro paměť.

S přibývajícím věkem nám ubývají paměťové schopnosti. Můžeme si pomoci celou škálou různých technik, které nám umožní tuto skutečnost do jisté míry vyrovnat. Trénování paměti není všelék, který by nás absolutně ochránil před zapomináním. Může nám v mnoha případech zábavnou formou pomoci zapamatovat si, udržet a vybavit si potřebnou informaci v pravou chvíli. Na druhou stranu nelze podceňovat situace, kdy se potíže s pamětí začínají prohlubovat, určují a znepríjemňují nám do značné míry náš současný život. V takovém případě je vhodné navštívit svého lékaře.

Hlavním motivem pro zahájení kurzů trénování paměti pro seniory v Liberci pro mě osobně byly pozitivní zkušenosti kolegů z jiných měst. Když jsem začala pilotní projekt připravovat, ještě jsem netušila, jak významně mohou problémy s pamětí zasáhnout do života celé naší rodiny. Možná o to intenzivněji jsem se začala uvedené problematice věnovat. Záhy jsem pro tuto myšlenku získala zapálenou dobrovolnici, později kolegyni a bylo rozhodnuto. Nejdříve jsme obě dvě absolvovaly základní seminář pro budoucí trenéry paměti pořádaný Českou společností pro trénování paměti a mozkový jogging v Praze. Duší této společnosti je neuvěřitelně vitální paní Ing. Dana Steinová, která dokáže pro myšlenku trénování paměti snadno nadchnout všechny přítomné. Postupně jsme se účastnily dalších specializovaných seminářů a přemýšlely, jak do toho.

V únoru 2005 jsme v rámci projektu Obdivuhodní senioři pořádaly v Krajské vědecké knihovně přednášku Ing. D. Steinové na téma trénování paměti pro veřejnost. Zájem přítomných seniorů o toto téma jen potvrdil naše předpoklady a zkušenosti z jiných měst. Nabídku kurzů jsme inzerovaly v místním bezplatném týdeníku "Týden v Liberci", který je k dostání téměř ve všech větších obchodech a dalších veřejných institucích. Skutečnost předčila všechna naše očekávání. Během 14 dnů jsme měly více zájemců, než nám dvěma dovolily naše možnosti. V dubnu jsme zahájily dva paralelní kurzy, které probíhaly v příjemném prostředí v centru města každý týden 1 hodinu po dobu 10 týdnů. Průměrný počet v jednom kurzu se pohyboval v rozmezí 8 až 10 seniorů.

Posláním kurzů je posílení funkce paměti a ukázání různých technik pro zapamatování, uchování a vybavování informací. V rámci pilotního kurzu jsme účastníky seznámily se základními mnemotechnickými pomůckami. V průběhu jednotlivých setkání jsme si společně vyzkoušeli například techniky: Akrostika, Akronyma, Kategorizace, Loci, Zapamatování pomocí příběhu, Paměťové háčky atd. Výraznými nástroji při tvorbě mnemotechnik jsou asociace a vizualizace. Při zapamatování a následném vybavení informací je nesmírně důležité soustředění.



*Specializovaný vzdělávací seminář pro dobrovolníky na téma "Co můžeme v nemoci - význam radosti a tvořivosti v uzdravovacím procesu"*

Dokladem tvořivého a aktivního přístupu účastníků během kurzů jsou akrostika vytvořená samotnými seniory. Uvedená technika se používá v případech, že si chceme informaci zapamatovat v určitém, předem daném pořadí, například barvy duhy nebo pořadí planet směrem od Slunce. Akrostika představuje celé věty, ve kterých jednotlivá slova začínají stejnými písmeny jako informace, kterou si chceme zapamatovat a následně vybavit.



#### **Příklady z kurzů:**

Sedm základních barev duhy (červená, oranžová, žlutá, zelená, modrá, indigo, fialová):  
"Čekající osel žral zelenou mátu, ibišek, fialky." "Čokoláda odpomáhá ženám z mindráků i figury."

Planety (Merkur, Venuše, Země, Mars, Jupiter, Saturn, Uran, Neptun, Pluto): "Mám večer zalehnout, mám jíst salát, určitě nebudu ponocovat."

*Zelený den*

Ukončili jsme první zkušební kurz trénování paměti pro seniory a těší nás, že senioři projevíli zájem v této aktivitě pokračovat i po prázdninách. V září nás ještě čeká další úvodní kurz pro nové zájemce, který už je v tuto chvíli naplněn.

## **Drobné postřehy z cyklu přednášek**

Největší odezvu a následnou diskusi vyvolala přednáška charismatické paní PhDr. Jiřiny Šiklové, CSc. s tématem "Proč se špatně stárne v naší společnosti?" Přednáška se zabývala dílčími tématy jako například: demografické údaje, postoje společnosti k seniorům, ageismus. Nosnou se stala otázka: "Jak žijí ti, co jsou i ve stáří spokojeni?" Z podnětné diskuse vyplynulo, že nejde pouze o vytvoření



*Tři králové 2005 - společný program Domova důchodců Liberec - Františkov a dobrovolníků*

nových příležitostí pro seniory ze strany společnosti, ale i o aktivní zapojení samotných seniorů.

Na druhou stranu jsou povzbuzující naše zkušenosti se zapojením veřejnosti do dobrovolnické činnosti. Nezanedbatelnou část dobrovolníků tvoří i lidé mladšího věku. Následující výroky představují zamyšlení mladých lidí nad otázkou "Co mohou dát starému člověku?" Zaznamenané myšlenky především studentů středních škol tak, jak je napadaly při úvodním školení pro budoucí dobrovolníky v domově důchodců:

- |                                 |  |                                 |
|---------------------------------|--|---------------------------------|
| - Společnost                    | - Povídání   | - Zpříjemnit pobyt              |
| - Psychickou podporu            | - Čas  | - Dodat odvahu                  |
| - Smích i pláč                  | - Přítomný okamžik -                                     | - Vzbudit zájem                 |
| - Zájem o ně a jejich život     | společenství   | - Úctu, respekt                 |
| - Ukázat, nabídnout něco nového | - Klid   | - Přiblížit názory mladých lidí |
| - Naslouchání                   | - Prostor  |                                 |
| - Zvednout náladu               | - Mimořádný zážitek (krása, city, estetika, kultura ...) |                                 |

Závěrem bych jménem Regionálního dobrovolnického centra chtěla poděkovat Nadaci rozvoje občanské společnosti, oběma partnerům projektu, dobrovolníkům i seniorům za podporu a získané zkušenosti.



*Mgr. Šárka Holubová*  
*Koordinátorka projektu Obdivuhodní senioři*  
*Regionální dobrovolnické centrum JEŠTĚD Liberec, červen 2005*

Vážení přátelé,

*chtěla bych poděkovat vám a vaším prostřednictvím všem institucím a pracovníkům, kteří jste nám seniorům umožnili navštěvovat " Kurzy trénování paměti pro seniory ".*

*Přestože žiji sama, osamělá se nikdy necítím. Mám mnoho kontičků a velmi málo času na to, co bych chtěla ještě ve svém životě udělat a poznat. Když jsem se náhodou /dnes už vím, že šťastnou/ setkala s vaší nabídkou "Kurzů" - okamžitě mě velmi zaujala. Přestože jsem nevěřila, že bych se ve svém věku /73 let/ dokázala naučit a zapamatovat si něco nového. Vyluštila jsem už stohy křížovek a zde byla nabídka nové cesty, jak dál a jak na to. Očekávala jsem výuku v anonymitě menší třídy, kde si budu dělat z výkladu přednášejících poznámky, které potom případně použiji. Byla jsem proto velmi překvapená, jak se nám všem dohromady a každému zvlášť paní lektorky věnují. Trpělivě vysvětlují, za každý i maličký úspěch nás chválí a povzbuzují a těší nás, když se nám nevede.*

*Asi po pěti lekcích, když jsem si doma a při procházkách v přírodě se psem v duchu opakovala, co jsme se v kurzu učili, užasla jsem sama nad sebou, co se mi podařilo všechno zapamatovat. Dař se mi lépe slovní i vizuální úkoly. V číselných zadáních je to horší. Považuji to za normální, protože ve výsledcích je vidět, že každý z nás má svoji "parketu", která mu víc vyhovuje. Pro některé práce zaměřené určitým směrem se objevily vyložené talenty.*

*Když nás na začátku nových lekcí lektorky seznamují s novou látkou, nechce se nám věřit, že je možné něco takového zvládnout. A ono to skutečně jde a nás to moc těší.*

*Nikdy jsem se ještě žádného takového nebo podobného kurzu nezúčastnila. Nemám žádné zkušenosti, jen tyto dobré z našeho kurzu. Jsem velmi spokojená, svým způsobem až nadšená. Není to jen moje uspokojení z celkem solidního zvládnutí učiva, ale i báječný pocit soudáležitosti s kolegy i přednášejícími, který mi působí radost. Pro mě má kurz dvě roviny - odbornou a lidskou. Obě byly a jsou bohatě naplněny.*

*Naše dnešní společnost nás důchodce příliš nehýčká. Spíš naopak. Mnozí i z vlivných lidí nás odsunují kamsi na okraj společnosti. Vidí v nás přítěž, která jim ukrajuje z jejich "krajiče". Neuvědomují si, že ten krajíc jsme vlastně vytvářeli i my v našem produktivním věku. Je záslužné od každé instituce, která nějakým svým počinem přispívá k podpoře důstojnosti stáří. Náš kurz je toho dokladem a je o to cennější, že je v rukou nejen odborných, ale i laskavých a přátelských.*

*Děkuji ještě znovu vám všem, kteří nám ukazujete cestu, jak masírovat mozkový sval pro kvalitnější život ve stáří. Stejně děkuji za to, že i bez elixíru mládí jste nás na chvíličku vrátili do pomyslných školních lavic s prima spolužáky a báječnými kantory.*

*Tento dopis píši tak, jak to cítím já. Myslím ale, že se moc nelíším od pocitů mých kolegů - spolužáků.*

*Děkuji. Účastnice Kurzů trénování paměti pro seniory*

Plotová Běla



# PŘÍBĚH Z VÝCVIKU DVOUGENERAČNÍHO DOBROVOLNICKÉHO TÝMU V ŽANDOVĚ

- v rámci projektu **Obdivuhodní senioři**

Byl to jeden typický podzimní víkend, jaké jsme už všichni zažili. Nepříjemně chladivé počasí s ostrým větrem a opakujícími se deštivými přeháňkami. Tak vypadal Žandov u Ústí nad Labem, když tam dorazilo deset žen dvou generací, jeden mladý muž a dvě lektorky.

Proč se vlastně tato zvláštní skupina na výcviku sešla? Výcvik dvougeneračního týmu dobrovolníků byl sestaven v rámci projektu, který byl finančně podpořen v programu Evropské unie Phare 2002 - Podpora aktivního života seniorů. Projekt byl realizován pod názvem "Obdivuhodní senioři" a chtěl rozpoutat debatu kolem postavení a příležitostí seniorů ve společnosti. Počítá někdo s jejich potřebami? Má někdo zájem o jejich znalosti a zkušenosti? Co si o tom myslí veřejnost, mládež a senioři samotní? Na tyto a podobné otázky měly dát odpověď dotazníky, se kterými pracoval dvougenerační tým dobrovolníků. První pracovní a zároveň seznamovací setkání se uskutečnilo na výcviku týmu v Žandově.

Nikdy jsme na výcviku dobrovolníků neměli dobrovolníky tak generačně vzdálené. Dalo se předpokládat, že se objeví nějaké problémy v komunikaci. Program však probíhal velmi dobře a žádné generační kolize se neobjevily. Hodně se pracovalo v malých či větších skupinách s následnou prezentací pro ostatní. Kolem jednotlivých nápadů a plánů vznikaly velmi zanícené diskuze, které probíhaly většinou ve prospěch senierek, které se uměly lépe prosadit, nebo jim mládí někdy ustoupilo, i když bylo patrné, že třeba se vším nesouhlasí.



*Výcvik dvougener. dobrovolnického týmu v Žandově*

Začínal vznikat přirozený prostor pro mezigenerační komunikaci. Ti mladší brzy pochopili, že se musí začít se svými názory prosazovat. Seniorky pak často oceňovaly vědomosti, široký záběr znalostí a aktivit mladých lidí.

Jeden by si snad mohl myslet: "Co mohou mít tito lidé společného, vždyť je dělí od sebe někdy až padesát let." Ten jeden by se možná divil. Budeme-li v soužití dvou generací hledat pouze negativa, určitě je najdeme.

Cíl našeho výcviku byl však přesně opačný - najít co nejvíce společného v životě mladé a starší generace a ocenit to. Hledat společné hodnoty, mít vzájemnou toleranci a uznání - a to se nám (alespoň s naší skupinou) podařilo. Tým si odvážel mnoho otázek do připravovaných dotazníků a několik nápadů na společné aktivity seniorů.

Při návratu z výcviku jsem si říkala, že počasí stále nestojí za nic, ale ten víkend s dvougeneračním týmem byl velmi příjemný.



*Výcvik dvougener. dobrovolnického týmu v Žandově*

*Bohdana Furmanová*  
Koordinátorka projektu **Obdivuhodní senioři**  
Dobrovolnické centrum, o.s., Ústí nad Labem



# Úryvky z hodnotících dotazníků dvougeneračního výcviku v Žandově

## - názory dobrovolníků:

### 1. Celkové hodnocení výcviku:

- na výcviku byla dobrá spolupráce, myslím, že se našly dobré cesty, jak zapojit seniory do společnosti - vše je na začátku...
- výcvik byl užitečný, hlavně pro seniory - byla to asi jejich první zkušenost...
- bylo to milé setkání...
- myslím, že to bylo dobré, vzájemně jsme se poznali a dost jsme se nasmáli...

### 2. Nejužitečnější pro mě na výcviku bylo:

- pro mě bylo nejdůležitější to, že jsem si pořádně uvědomila, že opravdu společnost opomíjí seniory, získala jsem zájem o mezigenerační komunikaci, bylo to pro mne přínosné...
- poznat náhled mladé generace na současný stav společnosti...
- poznání, že my mladí máme se seniory stejné sny a přání ...

### 3. Nové pro mě na výcviku bylo:

- téměř všechno, jak takový výcvik probíhá, některé informace o dobrovolnictví, informace o dobrovolnických programech...
- krásné setkání s mladými lidmi...
- tvořivá spolupráce se seniory, kromě rodiny jsem zatím neměla příležitost s nimi pracovat...

### 4. Z čeho jsem měl(a) opravdu dobrý pocit:

- že se pro seniory něco dělá, že se začínají odbourávat mezigenerační bariéry...
- že život seniorů není lhostejný mladé generaci...
- skvělá spolupráce mezi seniory a mladými...
- že jsme společně odstartovali realizaci projektu...

### 5. Obavy, strachy, nejistoty, které jsem měl(a) před výcvikem a nyní se zmírnily:

- obava z generační bariéry, která se naštěstí neobjevila...
- žádné takové pocity jsem před výcvikem neměla...
- z komunikace s mladými...

### 6. Jak si představuji svou budoucí dobrovolnickou činnost, na co se těším:

- chtěla bych se zapojit a realizovat některý z nápadů pro seniory...
- těším se na to, že snad taky něčím přispěji, chci být nějak užitečná ...
- těším se na to, že se rozjede nový projekt - vznik kavárny pro seniory ...
- na vymýšlení a realizování různých aktivit pro seniory...



Závěrečné foto z výcviku v Žandově



## DOUGENERAČNÍ DOBROVOLNICKÝ TÝM PROJEKTU OBDIVUHODNÍ SENIOŘI

Základním předpokladem pro úspěšné zrealizování projektu Obdivuhodní senioři bylo vytvoření dvougeneračního týmu dobrovolníků. Od září 2004 prezentovalo Dobrovolnické centrum v Ústí nad Labem projekt veřejnosti a snažilo se získat seniory i mladé ke spolupráci. To se podařilo a jak jste se již dočetli, dobrovolníci zaujatí projektem odjeli na víkendový výcvik do Žandova, kde utvořili dvougenerační dobrovolnický tým (DDT).

Po návratu z výcviku se DDT vrhl do aktivní dobrovolnické činnosti. Dobrovolníci z DDT se scházeli minimálně dvakrát měsíčně v Dobrovolnickém centru, kde probíhala jejich pracovní setkání.

První velký úkol DDT se týkal jedné z hlavních aktivit projektu - dotazníkového průzkumu v Ústeckém kraji na téma Senioři ve společnosti. DDT připravoval při svých pracovních setkáních otázky do tří typů dotazníků, 1/ dotazníku pro širokou veřejnost, 2/ dotazníku pro seniory a 3/ dotazníku pro děti a mládež.

Při přípravě dotazníků probíhaly někdy i bouřlivé, hlavně však přínosné diskuse mezi seniory a mladší generací i mezi seniory navzájem. DDT se nakonec úspěšně shodl na širokém množství otázek, které zaslal sociologovi Prof. Ing. Františkovi Zichovi, DrSc. k odbornému zapracování do dotazníků (popř. k vyloučení z dotazníků). Po dalších konzultacích Prof. Zicha, koordinátorky projektu a DDT byly připraveny 3 typy dotazníků, z nichž dotazník pro seniory byl nejrozsáhlejší.

V lednu 2005 vyrazil DDT do terénu a až do konce března 2005 probíhal usilovný sběr dat do dotazníků. Dotazníky byly rozesílány i pomocí internetu a e-mailové pošty do měst a obcí Ústeckého kraje, do nestátních neziskových organizací a dalších institucí. Dotazník pro širokou veřejnost vyšel v Denících Bohemia Děčínského a Litoměřického okresu. Díky této i další propagaci projektu (články v novinách) přicházely na naše zabývání se seniorskou problematikou velice příznivé ohlasy z různých míst Ústeckého kraje.

Data do dotazníků pro seniory byla sbírána formou osobní komunikace dobrovolníka se seniorem. Mnozí z našich dobrovolníků přicházeli z těchto rozhovorů se seniory pozitivně zasažení otevřeností a přátelstvem seniorů. Často byli dobrovolníci dojatí radostí i slzami seniorů nad tím, že někoho jejich prožitý život zajímá.

Po náročné práci dobrovolníků z DDT a dobrovolníků - seniorů ze Senior, o.s. bylo sesbíráno celkem 1697 vyplněných dotazníků, z toho 559 dotazníků pro širokou veřejnost, 515 dotazníků pro seniory a 623 dotazníků pro děti a mládež.

DDT čekal však ještě další náročný úkol a to s pomocí Prof. Zicha vytvořit kódové klíče k otázkám, zakódovat všechna data z dotazníků a uložit je do excelových tabulek v počítači. Závěrečné odborné hodnocení dotazníků provedl sociolog Prof. Ing. Fr. Zich, DrSc. a jeho kolega PhDr. Václav Struhovský, CSc. Dva vyhodnocené dotazníky naleznete v této brožurce, všechny tři dotazníky (tj. včetně dotazníku pro děti a mládež) najdete na stránkách Dobrovolnického centra [www.dcul.cz](http://www.dcul.cz).

Dalším úkolem DDT bylo vymyslet a zrealizovat vhodné aktivity pro seniory. Po mnoha debatách zvolil DDT možnost připravit v Ústí nad Labem přednášky tematicky blízké seniorům. Uskutečnily se tři zajímavé přednášky na témata: "Životní styl a problematika seniorů v ČR", "Činnost Městské policie v Ústí nad Labem a prevence kriminality", "Zdravé stárnutí".

Další významnou aktivitou DDT bylo sestavit adresář seniorských zájmových skupin, klubů atd. (o tom více v kapitole týkající se adresáře). DDT se podílel i na přípravě této brožury.

Poslední, avšak velmi významnou aktivitou DDT byla propagace a zrealizování informačních a diskusních setkání na téma "Vznik Rady seniorů města Ústí nad Labem". Tato nabídka se setkala s velkým zájmem ze strany seniorů, kteří vytvořili přípravný pracovní tým a snaží se o vznik Rady seniorů města Ústí nad Labem. Tím jsme předčili očekávání projektu. O tom však již další kapitola.

Dobrovolníci z dvougeneračního týmu vykonali obrovský kus úžasné práce. Pomohli zrealizovat rozsáhlý projekt, ke kterému se jim propagací podařilo získat mnoho dalších seniorů. Členové DDT se spolu naučili dobře komunikovat, naslouchat si a při svých velkých aktivitách tahnout za jeden provaz. Všem za jejich zapálení, chuť, snahu, množství nápadů a skvěle vykonanou práci VELICE DĚKUJI. Dovolte mi na tomto místě jednotlivě uvést jména dobrovolníků z dvougeneračního dobrovolnického týmu:

Květoslava Votrubcová  
Hana Houšková  
Petra Šulcová  
Pavla Radová  
Michaela Tassanyiová

Jitka Donaufová  
Jana Kasnerová  
Věra Barešová  
Jitka Hrnčířová  
Ing. Jan Chládek

Hana Slovákova  
Marcela Lapková  
Jaroslav Buriánek

Ještě jednou vám všem moc děkuji! Poznala jsem díky vám partu báječných lidí, kteří dokáží nezištně věnovat mnoho hodin svého času ostatním a ve kterých je touha dávat druhým. Z toho ve mně dodnes zůstal silný pocit vřelosti a lidskosti, který mi pomáhal dovést projekt k jeho zdárnému konci.



*Mgr. Kamila Zinčenková*  
Koordinátorka projektu *Obdivuhodní senioři*  
Dobrovolnické centrum, o.s., Ústí nad Labem, červen 2005

## Úryvky z hodnotících dotazníků vyplněných dobrovolníky z DDT v závěru projektu

### Moje celkové hodnocení projektu:

- Jsem ráda, že se mi naskytla možnost účastnit se tohoto projektu a získat tak nové poznatky, zkušenosti a poznat nové lidi.
- Tento projekt hodnotím jako velmi zdařilý a přínosný nejen pro seniory v Ústí nad Labem, ale hlavně pro všechny dobrovolníky, kteří v něm po celou dobu působili a věnovali se mu.
- Projekt považuji za skvělou možnost podílet se na pozitivním ovlivňování prostředí, ve kterém všichni žijeme, ať již průzkumem, odbouráváním předsudků nebo vtažením seniorů do "aktivního" života.
- Myslím si, že přes velmi těžký úkol - oslovit velké množství lidí různého věku, vypracovat pro ně vhodné dotazníky a vyhodnotit je, se nám podařilo naplnit cíle projektu velmi dobře. Myšlenka projektu se mi velmi líbila.
- Byla to pro mě velmi zajímavá a dobrá zkušenost.
- Projekt hodnotím velice kladně s tím přínosem do dnešní doby, že je už na čase, aby se vědomí společnosti (veřejnosti) rozjitřilo novými otázkami a přístupy k životu lidí, kteří překročí určitou věkovou

hranici a zůstanou i nadále potřebnými a užitečnými pro naši nově se vytvářející společnost.

- Pozitivní, užitečné, určitě bude vhodné na tento projekt navázat.

### **Nejužitečnější, nejpřínosnější pro mě při realizaci projektu bylo:**

- Určitě různé příležitosti pro setkání nejen s dobrovolníky, ale především se seniory, různé přednášky, návštěvy domovů důchodců, pomoc při vznikání Rady seniorů města Ústí nad Labem.
- Možnost pracovat v týmu s lidmi, kteří měli podobné smýšlení.
- Seznámení se s novými lidmi, spolupráce s dvougeneračním týmem a získání nových zkušeností.
- Poznala jsem, jak to vlastně "chodí" při účasti na projektu. Poznala jsem nové příjemné lidi.
- Seznámila jsem se s přípravou, realizací a vyhodnocováním dotazníků.
- Zúčastnit se projektu s lidmi, kteří byli ochotní vnímat návrhy mladých a starších lidí, diskutovat a hledat řešení, jak jít společně a vedle sebe, zpříjemňovat si cestu životem a být si vzájemnou oporou až do konce projektu.

### **Jak se mi pracovalo v dvougeneračním dobrovolnickém týmu:**

- Velmi dobře. Myslím, že jsme si všichni vzájemně rozuměli a doplňovali se a tím pádem vznikl skvělý tým.
- Moc dobře. Ze začátku jsem měla obavu z toho, že si my mladí nebudeme rozumět se staršími a že budeme mít problém spolu komunikovat a na něčem se spolu domluvit. Ale bylo to zbytečné, obavy se nepotvrdily. Myslím si, že se sešli fajn lidi, kteří věděli, o co jim jde a společně se snažili dosáhnout cíle.
- Nerozlišuji na "staré" a "mladé". Sejde-li se schopný tým (a tím jsme snad byli), nezáleží na věku.
- Pracovalo se mi dobře, bylo to zajímavé a poučné. Utvořil se tým lidí, který se pod vedením koordinátorky sladil, podporoval, přátelil a rozšířil i o další seniory, kteří se podíleli na přípravě vzniku Rady seniorů.
- Velmi dobře. Sledovali jsme společný cíl a záležitosti řešili, dle mého názoru, věcnou diskusí v přátelském duchu a bez předsudků.

### **Z čeho jsem měl/a při realizování projektu opravdu dobrý pocit:**

- Z toho, že jsme i na konci realizace projektu měli chuť dál spolupracovat, že se senioři zajímali živě o výsledky výzkumu.
- Z pozitivních výsledků dotazníků.
- Z toho, že se projekt dostal do povědomí lidí a ti o něm začali mluvit. Také to, že jsme oslovili poměrně velké množství obyvatel a ti byli ochotni odpovídat.
- Když přicházely kladné ohlasy na projekt od lidí. Když byli lidé rádi, že se problematikou seniorů a využitím jejich volného času vůbec někdo zabývá.
- Pomohli jsme při snaze o vznik Rady seniorů města Ústí nad Labem.
- Připravili jsme několik přednášek v Dobrovolnickém centru, které se líbily.
- Z vyplňování dotazníků - otázky, které vedly mladou i starší generaci k zamyšlení nad životem a k porovnání - pochopit se a porozumět si v tom daném čase.



*Závěrečné setkání dvougener. dobrovol. týmu na DOBROfestu*



*Pracovní setkání dvougeneračního dobrovolnického týmu*



*Mladé dobrovolnice z dvougeneračního týmu*

# STÁŘÍ NENÍ TREST, STÁŘÍ JE ETAPA ŽIVOTA

Každý tvor na zemi začíná stejně - zrozením a také stejně končí - smrtí. Co se stane mezi těmito hraničními událostmi je život a jen člověk má ten dar, že může jemu vyměřený čas naplnit podle svých představ a tužeb. Ne vždy a ne každému se to podaří v plné míře, ale stojí za to se co nejvíce snažit. No a pak, po ukončení aktivního života, přijde stáří tak jistě, jako se střídá noc a den, a i když to všichni víme, vždy nás to překvapí. Někdo se s tímto jevem dokáže vyrovnat celkem dobře, slouží mu zdraví, má spolehlivého, milujícího partnera, děti, vnoučata, přátele, zahrádku, sport či koníčky. To jsou ti šťastnější. Pak jsou tady ti ostatní, kteří takové štěstí nebo schopnosti neměli. Důvody jsou různé, není to tak zásadní, daleko důležitější je, pokusit se o změnu. Pokusit se o to, aby stáří, které pro mnohé připomíná pustou a nehostinnou čekárnu na smrt, dostalo jinou náplň a smysl, bylo pokračováním trochu jinak aktivního života.

## První kroky k Radě seniorů



*1. diskusní setkání o vzniku Rady seniorů města Ústí nad Labem*

Dvougenerační tým Dobrovolnického centra z našeho města (Ústí nad Labem) se v rámci realizace projektu Obdivuhodní senioři pokusil pomocí dotazníků zmapovat seniorskou problematiku mezi seniory, širokou veřejností i mládeží v Ústeckém kraji. Během práce na projektu se přirozeně vynořila myšlenka založení Rady seniorů města Ústí nad Labem. Není to nic novátorského, v některých městech (nejen v našem státě) Rady už nějaký čas dobře pracují, aktivně se účastní života svého města a snaží se o začlenění seniorů do života společnosti. Mají spoustu dobrých nápadů, zkušeností a chtějí své síly ještě využít ku prospěchu svému i svých spoluobčanů. Rada seniorů by měla vzniknout za podpory co největšího počtu seniorů sdružených v různých organizacích, klubech, spolcích, o jejichž činnosti toho veřejnost zatím mnoho neví, ale i jednotlivců, kteří chtějí ještě něco dělat.

Náplň její práce může být velmi pestrá od poradenské činnosti pro seniory, organizování dobrovolnické pomoci v různých oborech, připomínkování důležitých projektů v našem městě, které ovlivňují stav životního prostředí apod. Vzhledem k tomu, že naše společnost "stárne", věk se prodlužuje, odchod do důchodu se postupně oddaluje, připravuje se důchodová reforma, bude příprava na stáří nabývat na důležitosti a měla by začít již ve středním věku.

Do dnešního dne se, ještě v rámci práce dvougeneračního týmu na projektu Obdivuhodní senioři, konala tři setkání informačního a diskusního charakteru lidí, kteří mají o tuto činnost zájem, a další tři schůzky přípravného pracovního týmu pro založení Rady seniorů města Ústí nad Labem. Přítomní byli seznámeni s podklady pro zakládání Rad seniorů měst v našem státě, s cílem "Národního programu přípravy na stárnutí na období let 2003-2007", který byl schválen na základě usnesení vlády České republiky č. 485 ze dne 15. května 2002.

Hlavním úkolem pro nás zatím bylo seznámit co největší počet seniorských organizací s našimi úmysly a přizvat je ke spolupráci. Dá se říci, že jsme se většinou setkali s pochopením a podporou. Naš přípravný tým se rozrostl asi na dvacet pět členů, kteří již mohou začít s konkrétními kroky ke vzniku Rady seniorů, konkretizovat náplň činnosti apod. V polovině června 2005 jsme vypracovali návrh

statutu, popis činnosti a organizační schéma RS a s těmito materiály jsme seznámili vedení magistrátu města Ústí nad Labem.

V neposlední řadě bude nutné stále získávat další spolupracovníky a popularizovat vznik a práci Rady seniorů na veřejnosti. Velmi poučné bude jistě navázání kontaktu s již fungujícími Radami seniorů u nás (někdy fungují pod jiným názvem), které nám mohou velmi pomoci zkušenostmi ze svých vlastních začátků i pozdější činnosti.

Dobrovolnické centrum nám velmi vychází vstříc a zajišťuje tak potřebné zázemí, místo pro schůzky, počítač apod., za což jim patří poděkování.

*Květoslava Votrubcová*

*Ing. Jan Chládek*

*Autoři jsou aktivními a činnými nositeli myšlenky vzniku Rady seniorů města Ústí nad Labem.*



### **Květoslava Votrubcová**

Narodila jsem se v roce 1942 ve Středočeském kraji. Svá produktivní léta jsem strávila u Českých drah. Asi třicet let jsem pracovala s mládeží v TV Sokol. Od roku 1998 jsem v důchodu. Zajímá mě kultura - především divadlo, knížky, hudba a hlavně můj pes Ferda. Jako členka dvougeneračního dobrovolnického týmu jsem se účastnila projektu Obdivuhodní senioři a nyní jsem členkou přípravného pracovního týmu pro vznik Rady seniorů města Ústí nad Labem.

### **Ing. Jan Chládek**

Narodil jsem se na Moravě (1944), dětství prožil v Novém Jičíně, školu vystudoval v Praze, oženil se a rodinný život začal v Ústí n/L (1968), kde jsem doposud. Kromě pracovních povinností (Spolchemie, Krajský projektový ústav, Setuza, Tamda, Tiskárna Horák) jsem se zabýval a zabývám sportem (volejbal, joga, turistika), fotografováním a zajímá mě kultura a zdravý životní styl. Spolupracuji jako trenér a předseda oddílu VKM STADION - volejbal pro děvčata, pro seniory organizuji Školičku Internetu. Podporuji aktivitu seniorů a jejich spolupráci mezi sebou i s juniory. Spolupracuji s nadačním fondem ELPIDA a jsem členem Koordinační skupiny pro seniory v rámci Komunitního plánu města Ústí nad Labem. Účastnil jsem se projektu Obdivuhodní senioři a nyní jsem členem přípravného pracovního týmu pro vznik Rady seniorů města Ústí nad Labem.



2. diskusní setkání o vzniku Rady seniorů města Ústí nad Labem



3. diskusní setkání o vzniku Rady seniorů města Ústí nad Labem





## ZHODNOCENÍ REALIZACE PROJEKTU OBDIVUHODNÍ SENIOŘI ZA SENIOR, O.S.

Vynikající nápad a pokus změnit postoj společnosti k seniorům pomocí projektu, na kterém by mohli senioři sami spolupracovat, mohu hodnotit pouze kladně. Pokud se vyskytly připomínky, kritiky a diskuse, byly jen dokladem tvořivé atmosféry a aktivity všech zúčastněných.

Myslím, že projekt Obdivuhodní senioři ukázal, že senioři jsou velmi schopnou a silnou skupinou našich obyvatel, že senioři ve své většině nejsou slabí, křehcí a závislí, že pokud jim zdraví slouží a nejsou osamoceni, drží krok s lidmi středního věku a některé mladší lidi i předčí. Současně se ukázala důležitost přístupu seniorů k informacím a vzdělávání a prokázal se i zájem být zatím menší skupiny seniorů, o informační technologie.

Ocenila jsem možnost kvalitní spolupráce čtyř organizací - Dobrovolnického centra, o.s. v Ústí nad Labem, Senior, o.s. v Ústí nad Labem, Regionálního dobrovolnického centra JEŠTĚD, o.s. v Liberci a Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem - na realizaci projektu a flexibilitu některých seniorů dobrovolníků, kteří byli schopni pomáhat jak v organizaci Senior, o.s., tak v Dobrovolnickém centru, o.s. v Ústí nad Labem.

Za vlastní organizaci Senior, o.s. děkuji pracovníkům poboček v Děčíně, Varnsdorfu a České Lípě, kteří na tomto projektu spolupracovali s dobrovolníky seniory ve svých regionech.

Vzhledem k tomu, že se v souvislosti s realizací projektu prokázala důležitost vzniku Rad seniorů nebo podobných organizací, jako důležité spolupracující složky místní samosprávy, pevně věřím, že se tato myšlenka ujme a v naší společnosti budou tyto Rady vznikat a pracovat a občané si zvyknou naslouchat "slovu starších", vždyť s dnešními téměř 2 milióny občanů nad 60 let z 10 miliónů obyvatel ČR tvoří její podstatnou část.

Téměř roční spolupráce se seniory dobrovolníky prokázala, že jejich zájem trvá a že jsou schopni v nejrůznějších aktivitách pokračovat. Projekt také prokázal, že zábrany a problémy v komunikaci těch dříve narozených a lidí mladších a velmi mladých nemusí být podstatné, pokud nadšení a zájem o věc je oboustranné. Spolupráce generací se prokázala jako obohacující a tvořivá, stejně tak jako atmosféra při přípravě a realizaci projektu.

Velmi zajímavá a pracovní atmosféra vládla při tvorbě a hodnocení dotazníků, kdy i dobrovolníci senioři samotní měli vliv na to, jak budou otázky vypadat a čeho se budou týkat. Nevládla vždy shoda, což je ale pochopitelné, protože co člověk, to názor.

A pokud by se podobný projekt v budoucnosti opakoval, sami senioři by patrně dotazníky ještě v mnohém vylepšili, protože v praktické, terénní části projektu, kdy dotazníky šířili a s vyplňujícími seniory vedli improvizované diskuse, se prokázalo, že vždy je co zlepšovat. Senioři by rádi zapracovali do dotazníků další názory seniorů přepracované do otázek tak, aby sami senioři o sobě mohli vypovědět co nejvíce, aby například ještě podrobněji ukázali, jak stejné věci nejsou stejné pro stejné lidi, pokud žijí sami a pro tytéž lidi, když žijí s partnerem nebo dalšími členy domácnosti, když náhle ovdoví, když děti žijí daleko, když vnoučata jsou příliš zaneprázdňená školní a mimoškolní činností a proč tomu tak je a mnohé další.

Ale je jistě správné, že jsme schopni věci zlepšovat, myslet na budoucnost, na lidi, že neustrneme v současnosti a že si nemyslíme, že jedním projektem vše končí. Myslím, že by všichni zúčastnění uvítali podobné projekty směřující k pochopení lidí navzájem a k pomoci potřebným i v dalších letech.



*Setkání seniorů - dobrovolníků v Senior, o.s.*

Naše velké poděkování patří EU, která projekt podpořila a Dobrovolnickému centru v Ústí nad Labem zastoupenému jeho ředitelkou Mgr. Lenkou Černou jako hlavnímu realizátorovi projektu.

Věřím, že výsledky průzkumu jako hlavního výstupu projektu *Obdivuhodní senioři*, které jsou shrnuty v brožůře, budou zajímavé nejen pro zúčastněné, pro spolupracovníky a dobrovolníky všech věkových kategorií, kteří se na projektu podíleli, ale i pro další naše občany a instituce. Jistě je velmi důležitý i přehled možností uplatnění seniorů v různých oblastech společenského života a další užitečné informace v brožůře obsažené.

**Na závěr bych ráda jmenovitě poděkovala alespoň některým dobrovolným spolupracovníkům projektu:**

A. Bičišková, Ústí nad Labem  
 J. Růžičková, Ústí nad Labem  
 O. Váňová, Ústí nad Labem  
 J. Košťálová, Česká Lípa  
 H. Matějková, Děčín  
 I. Holá, Dubí  
 J. Panesová, Varnsdorf  
 E. Píchová, Louny  
 B. Langová, Ústí nad Labem  
 L. Vondrušová, Ústí nad Labem  
 Akad. mal. M. Houra,  
 Ústí nad Labem

M. Švadlenka, Ústí nad Labem  
 M. Drábová, Ústí nad Labem  
 J. Váchová, SZŠ a VZŠ  
 Ústí nad Labem  
 V. Lédlová, Ústí nad Labem  
 J. Strnadová, Ústí nad Labem  
 O. Vodáková, Ústí nad Labem  
 L. Hladíková, Ústí nad Labem  
 V. Kulendová, Ústí nad Labem  
 Mgr. O. Beránková,  
 Ústí nad Labem  
 V. Valeš, Ústí nad Labem

M. Škvárová, Ústí nad Labem  
 H. Kehárová, Ústí nad Labem  
 Ing. J. Kehár, Ústí nad Labem  
 J. Rýparová, Ústí nad Labem  
 Mgr. V. Netalová,  
 Ústí nad Labem  
 Mgr. H. Tichá, Ústí nad Labem  
 Mgr. B. Staňková,  
 Ústí nad Labem  
 Mgr. J. Bechýnská,  
 Ústí nad Labem

Děkuji za možnost být účastníkem projektu. Za občanské sdružení Senior i za sebe,

*Romana Vlčková*  
 Koordinátorka projektu *Obdivuhodní senioři*  
 Senior, o.s., Ústí nad Labem





## ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ PROJEKTU OBDIVUHODNÍ SENIOŘI - partnerem projektu RDC JEŠTĚD

*"Člověk se připravuje na stáří v průběhu celého předcházejícího života, a to tím, že se snaží zaujímat pozitivní postoj k životu, tj. žít naplno každou etapu života."*

*Paul Tournier*



*Setkání Koordinačního týmu projektu*

pro seniory z řad široké veřejnosti. Tím se nám splnil velký sen. Věděli jsme, že v současné době trénování paměti probíhá především v sociálních a zdravotnických zařízeních pro seniory. Naším cílem bylo zapojit i ty, kteří žijí ve svém domácím prostředí. Dosavadní průběh projektu náš záměr potvrdil. Pro velký zájem byly otevřeny dva paralelní kurzy, dalším zájemcům byly nabídnuty termíny v září 2005. Absolventi pilotního kurzu projevíli zájem o další pokračování. Přátelská atmosféra, tvořivost, zapálení pro věc, nadšení a neutuchající aktivita ze strany seniorů byla pro nás trenéry tou největší odměnou a potvrzením, že tyto aktivity mají smysl.

Další aktivitou v rámci projektu byl cyklus přednášek na téma "Zdravé stárnutí" určený pro širokou veřejnost. Jednotlivé přednášky se týkaly podpory zdraví, trénování paměti, postoje společnosti k seniorům, možností vzdělávání a seznámení občanů s činnostmi vybraných organizací v Liberci.

Velmi cenná a pro nás podnětná byla spolupráce s partnery z Ústeckého kraje - s hlavním iniciátorem projektu Dobrovolnickým centrem a občanským sdružením Senior. Pozitivně hodnotíme zejména profesionální přístup obou partnerů, metodickou a morální podporu Dobrovolnického centra. V průběhu projektu nám vždy ochotně a vstřícně poskytovali aktuální informace, zkušenosti a připomínky. Patří jim naše upřímné poděkování.

Realizace projektu prokázala, že seniři mají zájem o aktivní zapojení se do různorodých činností, vzdělávání a získávání informací o společenském dění. Sami nás mnohokrát přesvědčili o tom, že pokud dostanou příležitost, dokáží ji plně využít a rozvinout svůj potenciál - pro mnohé z nás mladších - bohužel dosud ukrytý. A to je velká výzva pro nás i celou společnost - porozumět potřebám starších lidí. Ostatně i my mladší jednou budeme seniory.

*Mgr. Šárka Holubová  
Dagmar Hajflerová  
Regionální dobrovolnické centrum JEŠTĚD  
Liberec, červen 2005*





## JAK DOPADLO NAŠE ÚSILÍ O VYTVOŘENÍ ADRESÁŘE SENIORSKÝCH KLUBŮ?

Při psaní projektu jsme měli představu, že nám dotazníky poskytnou materiál o zajímavých klubech, kavárničkách, společenstvích a neformálních zájmových skupinách. Chtěli jsme pro čtenáře této příručky vytvořit přehledný seznam s adresami. Měl vypovídat o tom, zda si senioři sami tyto aktivity organizují a zda mají případně zájem o další nové přátele pro volný čas. Tento adresář mohl být inspirující nejen pro seniory, kteří netuší, kde by se v blízkosti svého bydliště mohli zabavit, ale jistě i pro ty, kteří se dnes ještě za seniory nepovažují, ale už přemýšlejí o tom, jak jednou tuto etapu svého života aktivně prožijí.

Možná se některý ze čtenářů ohradí, že to není pravda, jelikož u nich v obci je parta nadšenců v seniorském věku a dělají to či ono. Bohužel, k těmto lidem se asi náš dotazník nedostal, neboť na otázku č. 6: "Jsou ve Vašem městě (obci) nějaké možnosti pro setkávání seniorů a využívání volného času?" často dotazovaní odpovídali kladně, ale pokud měli uvést konkrétní adresu, odpovídali, že neví.

Mohlo by to ukazovat na všeobecné povědomí, že se senioři určitě někde sdružují za účelem společných aktivit, ale nikde se neprezentují a možná o to ani nemají zájem. Představuji si, že když parta lidí léta sjíždí řeky a jak jde čas, tak společně stárnou, mohou tuto aktivitu provozovat i v seniorském věku, ale nemusí být uvedeni ve Zlatých stránkách.

Zdálo by se, že nemáme do adresáře co nabídnout, ale tak to určitě není. Informace, které uvedeme, budou však obecné, za to platné ve většině našich měst a obcí.

Senioři mají možnost navštěvovat různá zájmová - kulturní, společenská, sportovní či vzdělávací sdružení, mohou své schopnosti uplatnit jako dobrovolníci při vedení různých kroužků pro mládež nebo navštěvovat seniory žijící v domovech důchodců.

### **Zájmové kluby a svazy:**

- zahrádkářů,
- esperantistů,
- šachistů,
- turistů,
- rybářů,
- kuželkářů,
- mariášníků,
- vyznavačů jógy,
- plavců,
- křížovkářů,
- vodáků,
- otužilců.

### **Spolky přátel:**

- vážné hudby,
- divadla,
- společenského tance.

### **Seniorcentra:**

- povídání s přáteli u kávy,
- společenské hry,
- trénování paměti,
- zpěv,
- působit jako dobrovolníci.

**Dobrovolnické centrum nabízí možnost:**

- působit jako dobrovolníci v programech,
- účastnit se na přípravě Rady seniorů.

**Domovy důchodců:**

- kavárničky,
- sportovní a kulturní společenské akce,
- soutěžní aktivity
- ruční práce,
- výtvarné a keramické dílny.

**Svazy tělesně a zdravotně postižených,**

**Sportovní oddíly** při tělovýchovných jednotách,

**Denní stacionáře** při oblastních charitách,

**Svaz důchodců** České republiky,

**Český svaz žen,**

**Kluby důchodců** při Obecních úřadech menších obcí,

**Kluby důchodců** při podnicích (např. při Spolchemii, a.s. v Ústí nad Labem),

**Univerzita 3. věku**

při Univerzitě J. E. Purkyně v Ústí nad Labem,

**Akademie J. A. Komenského** v Děčíně,

**Seniorenakademie** v Drážďanech aj.

Věříme, že pokud budete mít zájem zapojit se do nějakého zájmového klubu, jistě díky své aktivitě, popř. i díky tomuto inspirativnímu adresáři, vhodný klub či podobné místo pro setkávání s jinými seniery naleznete.

*Bohdana Furmanová*

*Koordinátorka projektu Obdivuhodní senioři  
Dobrovolnické centrum, o.s., Ústí nad Labem*



# VÝZKUM O POSTAVENÍ SENIORŮ VE SPOLEČNOSTI

Zkoumání seniorů, jejich způsobu života, životních zkušeností, názorů, postojů či podmínek jejich života není u nás příliš časté. Snad to souvisí s tím, že v přetokném tempu soudobého světa není na tuto poměrně početnou skupinu lidí, ale přece jen již stojící mimo aktivní život, příliš času. Jsou senioři tou mladší částí společnosti vnímání jako lidé, kteří mají (zaslouženě) odpočívat a příliš se "neplést" do veřejného života?

Mezi několik málo sociologických výzkumů, které byly v poslední době seniorům věnovány, patří zkoumání, které uskutečnilo Dobrovolnické centrum v Ústí nad Labem. Byla uskutečněna tři relativně samostatná dotazníková šetření. Cílem bylo zjistit, jak tuto sociální skupinu vnímá široká veřejnost, jak se ke starým lidem staví současná mládež a jak vidí svoje postavení, svůj současný způsob života sami senioři. Každé z těchto šetření zahrnuje soubor kolem 500 dotázaných, a i když jde o anketární dotazování, které není v přísném statistickém slova smyslu plně reprezentativní, jsou získané poznatky o životě seniorů v Ústeckém kraji velmi zajímavé a přínosné.

Zejména poznání životních podmínek, a to nejen ekonomických, ale i podmínek pro kvalitní trávení volného času, poznání zájmů, koníčků seniorů, jejich potřeb může sloužit jako inspirace k přijetí určitých opatření nebo k realizaci různých akcí, které přispějí k bohatšímu prožívání stáří.

Výzkum ukázal, že většina dotazovaných seniorů plně využívá svůj čas, má nějakou zálibu či koníčka a věnuje jim poměrně značné množství volného času. Povaha těchto zájmových činností koreluje (souvisí) s věkem a hlavně vzděláním seniorů. Také poněkud jiné zájmy mají pochopitelně ženy než muži. Totéž zjištění obecně platí například i o tom, zda mají senioři zájem o zaměstnání, veřejnou činnost či o další vzdělávání. Pokud jde o zaměstnání, dávají, hlavně ti mladší senioři, přednost krátkodobým částečným pracovním úvazkům.

Většina dotázaných seniorů se již nezapojuje do veřejného života ani v rámci společnosti obecně, ani v místě. Svoji společenskou angažovanost chápou osobně, ale dostatečně odpovědně. Zejména starší věkové skupiny seniorů, vypovídající, že pomáhají rodině, ale i společnosti tím, že jsou soběstační (neobtěžují), nebo že pomáhají tolerancí, moudrostí, trpělivostí, zkušeností apod. I když například možnosti setkávání se s dalšími vrstevníky jsou obecně hodnoceny celkem příznivě, zdá se, že společenský život seniorů není dostatečně na výši, jsou zde nesporně možnosti, jak touto cestou přispět k aktivnímu stáří.

Anketa provedená mezi veřejností přinesla poznatky o celkovém pozitivním vztahu obyvatel severních Čech ke starým lidem. I když se rovněž ukázalo, že poměrně značná část nezná podmínky, ani příliš se způsobu života seniorů, dotázaní oceňují životní zkušenosti a většina se domnívá, že si senioři zaslouží úctu a že mnozí z nich by mohli ještě pomoci a pracovat ve veřejné sféře. Podrobnější poznatky obsahují výzkumné zprávy uvedené v tomto sborníku.

O celkové převaze pozitivního postoje k seniorům v naší společnosti svědčí i poznatky z ankety mládeže. Mladí lidé mají k seniorům převážně pozitivní postoje a berou za samozřejmé, že staří lidé mají svoje pevné místo ve společnosti a že je třeba jim věnovat potřebnou pozornost a úctu.

Provedený výzkum rozšířil pohled na současný způsob života seniorů a co je zejména potěšitelné, ukázal, že senioři nejsou většinou částí široké veřejnosti ani mládeže chápání jako skupina, která je na obtíž. Naopak potvrdil, že senioři představují významný sociální potenciál v rodinném životě i v oblasti života místních společenství. Ukázal, že si většina lidí starých lidí váží a že si senioři zaslouží trvalou pozornost celé společnosti, všech jejích institucí a organizací.

*Prof. Ing. František Zich, DrSc*  
FSE UJEP, Ústí nad Labem, červen 2005







# ZPRÁVA Z VÝZKUMU OBDIVUHODNÍ SENIOŘI - NÁZORY VEŘEJNOSTI

## Úvod - cíle a metody výzkumu

V rámci výzkumu projektu nazvaném "Obdivuhodní senioři" byly zjišťovány názory veřejnosti na to, zda společnost vytváří přiměřené podmínky pro důstojné stáří, na to, jak jsou senioři veřejností přijímáni, jaké jsou názory na uplatnění seniorů ve společnosti a některé další názory na seniory.

Průzkum provedlo Dobrovolnické centrum, o.s. spolu se svým dvougeneračním dobrovolnickým týmem, kdy oslovilo 559 obyvatel Ústeckého kraje starších 18 let. Potřebné informace byly zjišťovány pomocí dotazníku, který obsahoval přibližně polovinu uzavřených a polovinu otevřených otázek. Anketní dotazování proběhlo v prvních měsících roku 2005 v Ústeckém kraji.

Shromážděné empirické údaje byly po zakódování otevřených otázek zpracovány statistickou metodou. Základem interpretace v následující zprávě jsou absolutní a relativní četnosti odpovědí na otázky, v některých případech byly použity průměry. Dále jsou odpovědi na některé otázky tříděny podle důležitých znaků, jako jsou věk, vzdělání, někdy velikost bydliště respondentů a zjištěné statisticky významné rozdíly.

## Složení zkoumaného souboru

Ve zkoumaném souboru 559 osob převažují ženy nad muži, konkrétně 393 žen, 152 mužů a 14 osob nevedlo pohlaví. Věkové rozložení respondentů je s mírnou převahou osob v mladém věku 18 - 30 let, dále viz tabulka.

Věk respondenta	Absolutní počet respondentů	Počet v %
18-30 let	193	34,5
31-45 let	121	21,6
46-60 let	155	27,7
61 let a starší	86	15,4
nevedl, neodpověděl	4	0,7

S těmito daty objektivního charakteru lze porovnat údaje subjektivnějšího charakteru, konkrétně odpovědi respondentů na otázku, do jaké věkové skupiny se sami zařazují.

Respondent se zařazuje do skupiny (je)	Absolutní počet respondentů	Počet v %
v mladém věku	195	34,9
ve středním věku	165	29,5
ve zralém věku	108	19,3
ve věku staršího člověka	65	11,6
ve věku starého člověka	23	4,1
nevedl, neodpověděl	3	0,5

Již při zběžném pohledu je zřejmé, že není podstatný rozdíl mezi vyjádřením věku číslicí a jejich subjektivním vyjádřením pocity věku, respektive jejich vlastním zařazením do odpovídající věkové skupiny. Výrazná je shoda hlavně u mladého věku (18-30 let) a u věku staršího a starého člověka (nad 61 let). Určité a pochopitelné překrývání je u zařazení do středního a zralého věku, které však neovlivňuje objektivitu, respektive věrohodnost poznatků o věku respondentů.

Korelace (souvislost) údajů o věku respondentů s jejich výpovědí o svém věkovém zařazení potvrdilo vzájemnou souvislost.

Z hlediska dosaženého vzdělání jsou ve zkoumaném souboru nejvíce zastoupeni respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou, nejméně respondenti se základním vzděláním. Lze proto vyslovit hypotézu, že problematika života seniorů více zajímá občany s úplným středoškolským a vysokoškolským vzděláním, než občany se základním vzděláním a vyučením. Blíže o tom vypovídá následující tabulka.

Vzdělání respondenta	Absolutní počet respondentů	Počet v %
základní	51	9,1
vyučen	105	18,8
střední s maturitou	272	48,7
vysokoškolské	122	21,8
neuvdl, neodpověděl	9	1,6

Největší část respondentů bydlí ve větších městech Ústeckého kraje, konkrétně 58% jich uvedlo, že bydlí v obci s počtem obyvatel více jak 20.000 lidí. Z toho lze usoudit, že na anketu odpověděli spíše obyvatelé větších měst. Dále viz tabulka.

Velikost obce	Absolutní počet respondentů	Počet v %
do 2 000 obyvatel	84	15,0
2 001-10 000 obyvatel	68	12,2
10 001-20 000 obyvatel	74	13,2
nad 20 000 obyvatel	324	58,0
neuvdlo	9	1,6

## Výsledky výzkumu

### 1. Kdy se člověk stává seniorem

První otázkou bylo zjišťování názoru respondentů na to, kdy se člověk stává seniorem. Většina dotázaných odpověděla uvedením konkrétního roku fyzického věku člověka. Výrazně často je uváděn věk 60 let (38 % dotázaných), dále 65 let (19% dotázaných) a 70 let (11,4 % dotázaných). Věk přes 70 let je uváděn již jen ojediněle. Za zaznamenání stojí odpovědi 3,2% dotázaných, že seniorem se člověk stává už v 50 letech a 2,3 % dotázaných, že se jím stává v 55 letech. Průměrný věk, kdy se člověk stává seniorem, je podle uvedených odpovědí 62, 2 let.

Poměrně značný počet respondentů - 22,5 % na tuto otázku odpovědělo slovně. Nejčastějšími odpověďmi tohoto typu bylo, že je to individuální záležitost, že záleží na tom, na kolik se kdo cítí - 9,1 %, že je to dáno odchodem do důchodu - uvedlo 8,6 %. Dále 3 % uvedlo, že je to závislé na zdravotním (fyzickém, duševním) stavu člověka a 1 % uvedlo jiné odpovědi.

## 2. Zkušenosti občanů se seniory

Ve výzkumu byly zjišťovány osobní zkušenosti občanů se seniory pomocí dvou otázek. První otázka zněla : *Jaké jsou Vaše celkové zkušenosti se seniory?* Šlo tedy o otázku přímočarou a na odpověď nenáročnou, což se, kromě jiného, projevilo v tom, že pouze 3 respondenti na ni neodpověděli.

Z odpovědí respondentů je zřejmé, že u nich převažují kladné zkušenosti se seniory, špatné zkušenosti uvádí jen malá část dotázaných. Rozporné (tj. dobré i špatné) zkušenosti se seniory uvedla asi třetina respondentů. Bližší údaje v následující tabulce. To je zřejmě poloha normálního mezilidského vztahu.

Zkušenosti se seniory	Absolutní počet respondentů	Počet v %
převážně dobré	153	27,4
spíše dobré	196	35,1
rozporné (dobré i špatné)	192	34,3
spíše špatné	13	2,3
převážně špatné	2	0,4
neodpověděl	3	0,5

Při posuzování souvislosti zkušeností se seniory podle věku, vzdělání a velikosti místa bydliště respondentů nebyly zjištěny žádné statisticky významné korelace. Jen 15 respondentů, uvedlo, že mají spíše či převážně špatné zkušenosti se seniory. 11 z nich je mladších (18 - 45 let). Ale ani z této skutečnosti nevyplývá, že mladší respondenti jsou vůči starým lidem kritičtější, respektive, že s nimi mají špatné zkušenosti.

Celkově lze tedy říci, že věk, vzdělání a velikost místa bydliště respondentů nemají podstatnou souvislost s jejich hodnocením osobních zkušeností se seniory.

Osobní zkušenosti občanů se seniory byly dále zjišťovány pomocí otevřených otázek: *Jaké jsou Vaše nejlepší a nejhorší zkušenosti se seniory?* Na ně odpovědělo přibližně 75 % dotázaných.

K nejčastěji uváděným nejlepším zkušenostem respondentů se seniory patří laskavost, ochota, trpělivost, milost a optimismus seniorů, dále poměrně často jsou uváděny zkušenost, moudrost a rady seniorů a podpora kvality rodinných vztahů. Další dobré zkušenosti jsou uváděny již méně často. Pro celkový přehled odpovědí o dobrých zkušenostech respondentů se seniory je sestavena následující tabulka.

<b>Dobrá (nejlepší) zkušenost se seniory</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>Počet v %</b>
laskavost, ochota, trpělivost,		
milost, optimismus	115	20,6
kvalita rodinných vztahů	78	14,0
zkušenost, moudrost, poskytování rad	75	13,4
jiné odpovědi	38	6,8
vitalita, pracovitost, zájem být aktivní	30	5,4
vyprávění o zážitcích, o zkušenostech	26	4,7
účast na společných akcích	18	3,2
ochota naslouchat, pochopení pro jiný názor	12	2,1
nepatřičné odpovědi	12	2,1
žádné dobré zkušenosti	10	1,8
poctivost, spolehlivost	4	0,7
jsou zdrojem financí	2	0,4
neodpovědělo	139	24,9

K nejčastěji uváděným špatným zkušenostem respondentů se seniory patří to, že se často rozčilují, jsou netrpěliví, překážejí - zejména v MHD, u lékařů, v obchodech. Dále je to jejich údajná bezohlednost, hrubost, sobectví a podezřívavost seniorů. Pak jsou ještě uváděny vlastnosti jako: konzervatismus, netolerantnost, nepochopení, odsuzování a dále mrzutost, stěžování si a pesimismus. Přehled uvedených špatných zkušeností je sestaven podle četností odpovědí v následující tabulce.

<b>Špatná (nejhorší) zkušenost se seniory</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>Počet v %</b>
rozčilování, netrpělivost, překážení		
- v MDH, u lékařů, v obchodech	105	18,8
bezohlednost, hrubost, nenávisť,		
sobectví, podezřívavost	77	13,8
jiné špatné zkušenosti	64	11,4
konzervatismus, nepochopení,		
netolerance, odsuzování	56	10,0
stěžování si, mrzutost, pesimismus,		
nesoběstačnost	47	8,4
žádné špatné zkušenosti se seniory	30	5,4
zdravotní neduhy, smrt	18	3,2
poučují druhé, vyprávění svého	10	1,8
nepatřičné odpovědi	10	1,8
ovlivnění komunismem, bolševická minulost	5	0,9
špatná hygiena, úklid	1	0,2
neodpovědělo	136	24,3

### 3. Senioři v sociálním prostředí respondentů

Hodnocení seniorů je ovlivněno tím, jak často se dotazovaní s nimi setkávají. Proto byla zjišťována frekvence setkávání respondentů se seniory na různých místech. Jde o setkání, kdy se s nimi prohodí aspoň pár slov, třeba konkrétně na ulici, v obchodech, v dopravních prostředcích, v širší rodině, ve vlastní domácnosti, na pracovišti a ve společenských zařízeních. Dalším ukazatelem toho, jak dotazovaní znají seniory ve svém okolí, je zjištění o tom, kolik seniorů, které dotazovaný zná aspoň jménem, pracuje na plný úvazek, pracuje na částečný úvazek, je veřejně činných, pečuje o rodinné příslušníky, či nemá ve volném čase co dělat.

Frekvence setkávání respondentů se seniory je zpracována do následujících tabulek.

#### Setkávání na ulici

Četnost setkávání	Absolutní počet respondentů	Počet v %
velmi často, skoro denně	164	29,3
dost často, nejméně 1x za týden	122	21,8
málokdy, tak 1x za 14 dní	111	19,9
skoro vůbec ne	106	19,0
neodpověděl, neuvedl	56	10,0

#### Setkávání v obchodech a podobných zařízeních

Četnost setkávání	Absolutní počet respondentů	Počet v %
velmi často, skoro denně	113	20,2
dost často, nejméně 1x za týden	143	25,6
málokdy, tak 1x za 14 dní	115	20,6
skoro vůbec ne	107	19,1
neodpověděl, neuvedl	81	14,5

#### Setkávání v dopravních prostředcích

Četnost setkávání	Absolutní počet respondentů	Počet v %
velmi často, skoro denně	97	17,4
dost často, nejméně 1x za týden	82	14,7
málokdy, tak 1x za 14 dní	95	17,0
skoro vůbec ne	177	31,7
neodpověděl, neuvedl	108	19,3

## Setkávání v širší rodině

Četnost setkávání	Absolutní počet respondentů	Počet v %
velmi často, skoro denně	96	17,2
dost často, nejméně 1x za týden	176	31,5
málokdy, tak 1x za 14 dní	128	22,9
skoro vůbec ne	67	12,0
neodpověděl, neuvedl	92	16,5

## Setkávání ve vlastní domácnosti

Četnost setkávání	Absolutní počet respondentů	Počet v %
velmi často, skoro denně	104	18,6
dost často, nejméně 1x za týden	87	15,6
málokdy, tak 1x za 14 dní	59	10,6
skoro vůbec ne	200	35,8
neodpověděl, neuvedl	109	19,5

## Setkávání na pracovišti

Četnost setkávání	Absolutní počet respondentů	Počet v %
velmi často, skoro denně	143	25,6
dost často, nejméně 1x za týden	71	12,7
málokdy, tak 1x za 14 dní	48	8,6
skoro vůbec ne	195	34,9
neodpověděl, neuvedl	102	18,2

## Setkávání ve společenských zařízeních

Četnost setkávání	Absolutní počet respondentů	Počet v %
velmi často, skoro denně	36	6,4
dost často, nejméně 1x za týden	70	12,5
málokdy, tak 1x za 14 dní	130	23,3
skoro vůbec ne	226	40,4
neodpověděl, neuvedl	97	17,4

Z údajů v tabulkách je zřejmé, že nejvíce respondentů odpovídá, že velmi často, skoro denně se setkává se seniory na pracovišti a na ulici. Dost často, nejméně jednou týdně se setkávají respondenti se seniory v širší rodině a v obchodech. Málo až skoro vůbec ne se respondenti se seniory setkávají ve společenských zařízeních. Z toho vyplývá, že tam, kam chodí dotazovaní, zřejmě nechodí

senioři, pokud vůbec neplatí, že senioři podobná zařízení prakticky nenavštěvují. Pro úplnost je třeba zaznamenat, že nejméně respondentů neodpovědělo na otázku setkávání na ulici, dále pak v obchodech a naopak nejvíce jich neodpovědělo na setkávání ve vlastní domácnosti a v dopravních prostředcích. To svědčí o tom, že respondenti jsou většinou z jednogeneračních domácností, nebo z domácností, kde jsou jen jejich vlastní děti.

Na základě získaných četností odpovědí lze sestavit následující pořadí míst, kde se respondenti setkávají se seniory velmi často nebo dosti často a prohodí s nimi pár slov :

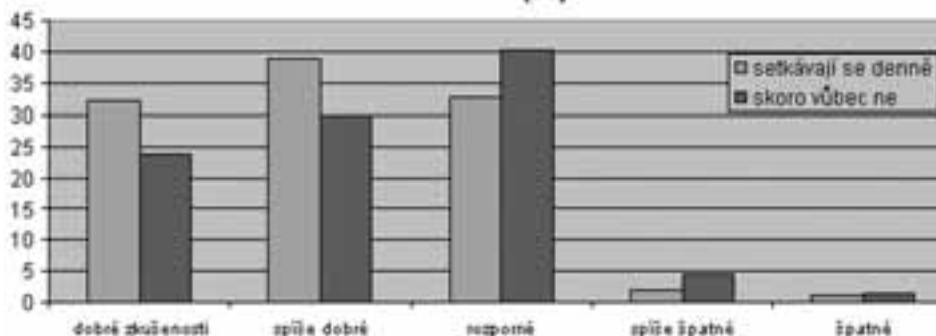
1. na ulici	51,1 %
2. v širší rodině	48,7 %
3. v obchodech	45,8 %
4. na pracovišti	38,3 %
5. ve vlastní domácnosti	33,2 %
6. v dopravních prostředcích	32,1 %
7. ve společenských zařízeních	18,9 %

Z hlediska prožitku dochází k intenzivním kontaktům seniorů s respondenty evidentně hlavně v rodinném prostředí (což se týká zhruba jedné třetiny až poloviny dotázaných). Setkávání na ulici, v obchodech apod., i když nejde jen o prosté míjení se, ale předpokládáme, že spolu promluví alespoň několik slov, je sice o něco běžnější, ale také z hlediska vytváření dlouhodobějších vztahů méně intenzivní a vlivné.

Graf č. 1 znázorňuje rozdíly v hodnocení zkušeností respondentů se seniory ve vlastní domácnosti podle frekvence vzájemného setkávání. Jak je zřejmé, častější setkávání (skoro denně) koreluje (souvisí) s vyšším počtem pozitivních odpovědí o zkušenostech se seniory, než když se s nimi setkávají velmi málo. I když tato souvislost není statisticky významná, naznačuje, že častější setkávání se seniory nevede k rozporným či špatným vztahům. Podobný trend konstatujeme i jinde. (Viz graf č. 2 a 3).

graf č.1

**Hodnocení zkušeností se seniory podle toho, jak často se setkávají ve vlastní domácnosti (%)**



graf č.2



graf č.3



Je možné konstatovat, že intenzita setkávání se seniory, bez ohledu na prostředí, není spojena s větším počtem odpovědí respondentů o špatných zkušenostech s nimi. Spíše je tomu naopak. ( V případě souvislosti hodnocení v pracovním prostředí a setkávání na ulici je tento rozdíl statisticky významný.) Otázka je, zda nesetkávání se seniory je výsledkem špatných zkušeností, nebo naopak jde jen o nerozvinutý, nebo prakticky neexistující vztah a v důsledku toho jde spíše o předsudek.

Druhým ukazatelem toho, jak dotazovaní znají seniory ve svém okolí, jsou odpovědi na otázku zjišťující některé aktivity seniorů. Otázka zněla: *Kolik seniorů, které znáte aspoň jménem, pracuje na plný úvazek, pracuje na částečný úvazek, je veřejně činných, pečuje o rodinné příslušníky, nemá ve volném čase co dělat.*



Na uvedenou otázku značný podíl respondentů (v průměru kolem 50 %) neodpověděl. Tento fakt naznačuje, že znalost starých lidí ze strany celého souboru respondentů není příliš velká, respektive, a že se s nimi např. v práci, či jinde nesetkává.

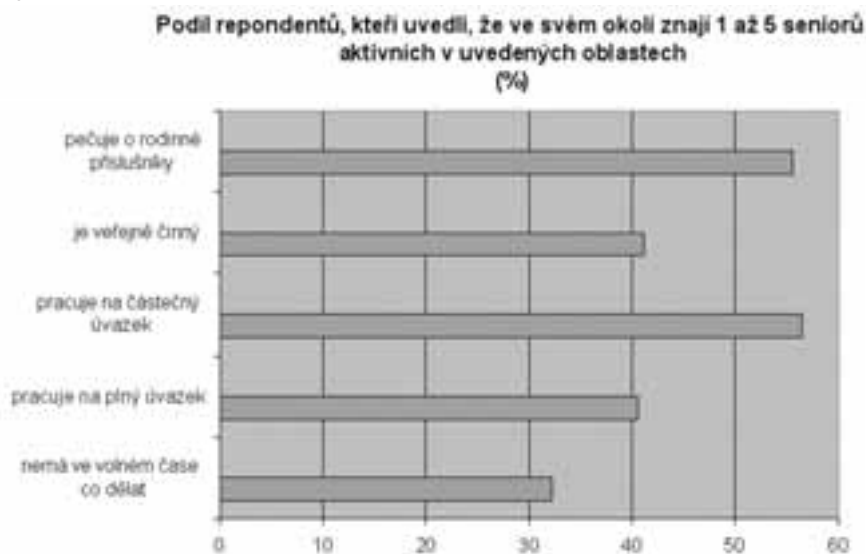
Znalost počtu aktivních seniorů v jednotlivých oblastech shrnuje následující tabulka. Uvedené závěry jsou vyjádřeny pomocí průměrů.

Aktivity seniorů	Podíl respondentů, kteří znají alespoň jednoho takového seniora (%)	Absol. počet respon.
pracuje na plný úvazek	42,8	239
pracuje na částečný úvazek	62,8	351
pečuje o rodinné příslušníky	62,4	349
je veřejně činný	49,9	279
nemá ve volném čase co dělat	40,6	227

Z tabulky vyplývá, že seniori se zřejmě nejčastěji zaměstnávají na částečný úvazek, zatímco na plný úvazek je seniorů v okolí respondentů zaměstnáno méně. Poněkud překvapivý je podíl odpovědí týkající se veřejné činnosti seniorů. Skoro 50% respondentů uvádí, že zná alespoň jednoho seniora, který je nějak veřejně činný. Podíl odpovědí o důchodcích, kteří nemají ve svém volném čase co dělat, je s ohledem na očekávání, relativně malý. Jde samozřejmě jen o přibližný odhad aktivity seniorů, nicméně z odpovědí lze konstatovat, že přes polovinu (60%) seniorů v okolí našich respondentů je nějakým způsobem aktivních (ekonomicky, v rodině, či veřejně, nebo i ve více oblastech).

Podíl respondentů, kteří uvedli, že ve svém okolí znají 1 až 5 seniorů aktivních v uvedených oblastech, ukazuje graf č. 4.

graf č. 4



Je zřetelné, že senioři jsou podle znalostí našich respondentů nejvíce aktivní v oblasti ekonomiky, kde pracují většinou na částečný úvazek a celkem podle očekávání v tom, že pečují o rodinné příslušníky. Jak již bylo uvedeno, je poněkud překvapující vysoký podíl odpovědí respondentů, že respondenti ve svém okolí znají veřejně činné seniory. Nejde při tom jen o odpověď, že respondent zná jednoho takového seniora, ale často uvádějí, že znají až 5 (i více) takto aktivních starých lidí. Také relativně nízký podíl odpovědí o počtu seniorů, kteří nemají co dělat, potvrzuje, že se respondentům senioři jeví v uvedených oblastech jako aktivní.

Na závěr však musíme znovu upozornit na poměrně vysoký počet respondentů (37,2 % - 59,4 % podle jednotlivých oblastí), kteří na dané otázky neodpověděli, což zřejmě znamená, že tato skupina respondentů nemá dostatek informací o aktivitě seniorů ve svém okolí ve sledovaných oblastech.

#### 4. Názory občanů na zapojení seniorů do veřejného života

K důležitým oblastem názorů veřejnosti na seniory patří hodnocení významu jejich zapojení do veřejného života. Tyto názory byly zjišťovány pomocí jedné uzavřené a dvou otevřených otázek. Tzv. uzavřená otázka byla formulována přímočaře a zněla : *Myslíte, že by se senioři měli více zapojovat do veřejného života (do práce místních správních orgánů, různých komisí, zájmových sdružení apod.) než dosud?*

Na otázku odpověděli prakticky všichni dotázaní a tři čtvrtiny jich vyslovilo názor, že senioři by se více než dosud měli zapojovat do veřejného života. I když většina dotázaných volí spíše opačnější souhlas "asi ano, někteří by pomohli" celkově to znamená, že ve veřejnosti převládá názor o možnosti a užitečnosti většího zapojení seniorů do veřejného života společnosti. Bližší údaje jsou v následující tabulce.

<b>Odpovědi na otázku o zapojení seniorů do veřejného života</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>Počet v %</b>
rozhodně ano	77	13,8
asi ano, někteří by pomohli	345	61,7
spíše ne, není to nutné	111	19,9
rozhodně ne	24	4,3
neodpověděl	2	0,4

Výsledky třídění uvedených odpovědí podle vzdělání a velikosti místa bydliště respondentů nejsou proti očekávání statisticky významné. Lze proto konstatovat, že úroveň vzdělání a velikost místa bydliště respondentů nesouvisí podstatně s jejich názory na zapojení seniorů do veřejného života.

Statisticky významné rozdíly se prokázaly jen u třídění podle věku respondentů, a to v tom smyslu, že čím starší respondent, tím častěji si myslí, že senioři by se měli (buď "rozhodně" nebo aspoň "asi ano") více zapojovat do veřejného života. Naopak mladší respondenti si častěji než starší myslí, že by se senioři neměli nebo nemuseli více než dosud zapojovat do veřejného života.

Jedna z dalších otázek vztahující se k této problematice zněla : *Pokud se domníváte, že by se senioři měli více zapojovat do veřejného života, kde byste viděl jejich hlavní uplatnění? Zde měli respondenti možnost uvést i více odpovědí, kde by se senioři mohli uplatnit, ale jen část - 33 % toho využila, tj. dala i druhou odpověď. V následující tabulce jsou odpovědi sestaveny podle počtu odpovědí.*

Kde by mělo být hlavní uplatnění seniorů ve veřejném životě	Četnost 1.odpovědi v %	Četnost 2.odpovědi v %
dobrovolnická, charitativní činnost,		
občanská sdružení, práce s dětmi apod.	15,7	9,5
politika, zastupitelstva, komise, odbory,		
správa města, samospráva	14,1	3,4
zájmová sdružení, hobby	10,6	5,0
poradenství, předávání zkušeností,		
přednášky	6,6	3,0
placené práce a brigády	5,4	2,5
kultura, knihovny, četba	4,7	2,9
senioři seniorům, Rady seniorů,		
univerzita 3.věku	4,3	3,4
kluby a spolky důchodců, domovy		
důchodců	2,5	2,3
sport	0,7	1,3
kdekoliv	2,0	-
nepatřičné odpovědi	3,0	-
jiné	1,3	-
neodpověděl, nevím	29,2	66,7

Z uvedených údajů vyplývá, že skoro třetina dotázaných neodpověděla. Respondenti, kteří odpověděli, preferují hlavní uplatnění seniorů ve veřejném životě v oblastech dobrovolnické, charitativní činnosti, v občanských sdruženích, v oblasti politiky (práce v zastupitelstvu, v komisích, samosprávě apod.), v zájmových sdruženích, částečně v předávání zkušeností, v kulturních aktivitách a v brigádách. (Viz graf. č. 5)

graf č.5



Další otevřená otázka měla opačný smysl, konkrétně zněla : *Pokud se domníváte, že by senioři neměli být více veřejně činní, uveďte prosím, proč si to myslíte.* Na tuto otázku neodpovědělo 57,1 % dotázaných a dále 18,8 % dalo vyhýbavou, nebo obecnou odpověď, takže těch občanů, kteří si myslí, že senioři by neměli být veřejně činní a navíc svůj názor zdůvodnili, je poměrně málo. Nicméně jsme podle četnosti odpovědí těchto respondentů sestavili tabulku důvodů, proč by senioři neměli být veřejně činní.

<b>Důvod, proč by senioři neměli být veřejně činní</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>Počet v % z celkového počtu dotazovaných</b>
mají zastaralé, nepružné, odlišné názory, nechtějí experimentovat	37	6,6
jsou pomalejší v oblastech, které vyžadují vyšší nasazení	34	6,1
chtějí mít klid, užít si důchod	11	2,0
překážejí, jsou staří, nemocní	4	0,7
jsou nepříjemní k lidem	2	0,4
jsou pohodlní někam docházet	2	0,4
různé jiné důvody	45	8,0

## 5. Názor občanů na zájem seniorů zapojit se do veřejné činnosti

Součástí celého zjišťování názorů občanů na seniory rovněž bylo, zda senioři mají vůbec zájem zapojit se do veřejné činnosti. To zjišťovala otázka : *Myslíte si, že senioři ve vašem okolí mají o zapojení do veřejné činnosti zájem?* Na tuto otázku neodpovědělo jen necelé 1 % dotázaných, což zvyšuje validitu následujících výpovědí. Jen necelých 5% dotázaných se domnívá, že zájem o veřejnou činnost má většina seniorů. Spíše převažuje názor, že o tuto činnost mají zájem jen někteří. Zhruba třetina respondentů je poměrně skeptická, když se vyjádřila, že jen málokdo ze seniorů má zájem o zapojení do veřejné činnosti. Konkrétní výsledky jsou uvedeny v následující tabulce. Celkově tedy spíše u veřejnosti převažuje názor, že o veřejnou činnost mají zájem jen někteří senioři.

<b>Názor respondentů na zájem seniorů zapojit se do veřejné činnosti</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>Počet v %</b>
většina ano (mají zájem)	25	4,5
někteří ano (někteří mají zájem)	217	38,8
jen málokdo z nich má zájem	175	31,3
skoro žádný (nemá zájem)	70	12,5
nevím, neodpověděl	72	12,9

Při třídění výše uvedených odpovědí respondentů podle jejich věku, vzdělání a velikosti místa bydliště byly statisticky významné rozdíly prokázány jen při členění podle úrovně vzdělání a velikosti místa bydliště respondentů. Věk respondentů podstatně neovlivňuje jejich hodnocení zájmu seniorů

zapojit se do veřejné činnosti.

Pozitivní hodnocení zájmu seniorů zapojit se do veřejné činnosti uvádí nejčastěji skupina vyučených. Odpověď "nevím" nejčastěji uváděli dotazovaní se základním vzděláním. Tato skupina je také spolu s "vysokoškoly" kritičtější v hodnocení zájmu seniorů - častěji uvádějí, že seniori nemají "skoro žádný zájem o veřejnou činnost".

Při třídění podle velikosti místa bydliště respondentů vyniká, že dotazovaní z obcí do 2.000 obyvatel podstatně častěji než z větších sídel označují zájem seniorů zapojit se do veřejné činnosti jako "skoro žádný". Naopak respondenti z obcí mezi 10 - 20 tis. obyvatel výrazně častěji než ostatní předpokládají zájem seniorů zapojit se do veřejné činnosti.

S hodnocením zájmu seniorů zapojit se do veřejné činnosti souvisí, byť nepřímo, znalost současného uplatnění seniorů ve veřejné sféře života společnosti. Tato problematika byla již částečně sledována v souvislosti s dalšími aktivitami seniorů (viz výše). Zde je sledována konkrétněji ve vztahu k činnosti v nestátních a neziskových organizacích. K zjištění této znalosti dotázaných směřovala otázka: *Znáte konkrétní případy uplatnění seniorů v nestátních neziskových organizacích (tím myslíme např. různá zájmová sdružení, nadace apod.)?*

Odpovědi ukázaly, že skoro dvě třetiny respondentů (63,1 %) neznají žádný konkrétní případ zapojení seniorů do práce nestátních neziskových organizací. (Konkrétně 63,1 % dotázaných odpovědělo neví, neznám nebo neodpovědělo.) Tuto skutečnost lze interpretovat jak jako malou znalost veřejnosti o zapojení seniorů do veřejné, nestátní a neziskové činnosti, tak jako nízký stupeň zapojení seniorů do činnosti nestátních neziskových organizací. Z odpovědí respondentů, kteří znají konkrétní případ zapojení seniorů do práce nestátních neziskových organizací je sestavena následující tabulka:

Pořadí	Oblast, druh uplatnění seniorů v nestátních neziskových organizacích	Absolutní počet respondentů	Počet v % z cel.počtu dotázaných
1. - 2.	dobrovolnictví, charita, Červený kříž, nadace	41	7,3
1. - 2.	zájmové kroužky (včelařství, rybářství, zahrádkáři aj.)	41	7,3
3.	kluby a sdružení důchodců, domovy důchodců	31	5,5
4.	funkcionáři ve sportu, trenéři	18	3,2
5. - 7.	politika, obecní zastupitelstva, komise, pomoc u voleb	11	2,0
5. - 7.	kult. sdružení, divadlo, hudba, tanec, knihovna	11	2,0
5. - 7.	neziskové organizace pro seniory	11	2,0
8.	sdružení invalidů, diabetiků, svaz tělesně postižených	9	1,6
9.	vedení kroužků ve škole, vedení skautů, tábory	5	0,9
10.-11.	občanská sdružení	3	0,5
10.-11.	dobrovolní hasiči	3	0,5
12.	nepatříčné odpovědi	3	0,5
13.	odpověď "ano" bez upřesnění	2	0,4
14.	péče o zdraví	1	0,2

Do úplného počtu chybí odpověď "jiné", kterých bylo 16, tj. 2,9 % a ti kteří na uvedenou otázku neodpověděli, tj. 63,1%.

Z tabulky je zřejmé, že i když jde o široký rozsah aktivit, vykonává je podle znalostí dotázaných

občanů jen menší část seniorů. K četnějším aktivitám patří dobrovolnická a charitativní činnost, dále práce v zájmových kroužcích majících spojitost s přírodou a činnost v klubech a sdruženích důchodců.

## 6. Možnosti setkávání a společenského vyžití seniorů

Dvěma otázkami byly zjišťovány znalosti a názory respondentů na možnosti setkávání seniorů a jejich společenského vyžití v místě bydliště respondentů. První, uzavřená otázka zněla: *Jsou ve Vašem městě (obci) nějaké možnosti pro setkávání seniorů a využívání jejich volného času?*

Jak je zřejmé z tabulky, většina dotázaných se domnívá, že tyto možnosti existují. Na otázku neodpovědělo jen 1,3 % dotázaných. Odpověď "nevím" zřejmě uvádějí hlavně ti, respondenti, kteří se o život seniorů nezajímají, či nemají příležitost si podobných souvislostí všimnout.

<b>Jsou ve Vašem městě (obci) možnosti pro setkávání seniorů a využívání jejich volného času</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>Počet v %</b>
ano	364	65,1
ne	47	8,4
nevím	141	25,2
neodpověděl	7	1,3

Třídění uvedených odpovědí podle věku, vzdělání a velikosti místa bydliště respondentů je statisticky významné.

Souvislost s věkem prokazuje, že čím jsou respondenti starší, tím jsou informovanější o možnostech setkávání a využití volného času seniorů, konkrétně tím méně často odpovídají "nevím". Ve shodě s tím - podle předpokladu - skupina nejstarších respondentů (61 let a starší) podstatně častěji, zejména než skupina nejmladších respondentů (18 - 30 let), ví o možnostech pro setkávání a využití volného času seniorů ve svém městě či obci.

Třídění odpovědí podle vzdělání respondentů ukázalo, že respondenti se základním vzděláním podstatně častěji než ostatní odpovídají "nevím" a méně často kladně vědí o možnostech setkávání seniorů a využití jejich volného času. (Podstatně méně odpovídá ano.) Jinými slovy lze říci, že respondenti se základním vzděláním jsou podstatně méně informováni o možnostech setkávání a společenského vyžití seniorů ve svém městě (obci). Z ostatních rozdílů lze připomenout, že vyučení respondenti a respondenti se středním vzděláním s maturitou častěji než ostatní kladně hodnotí možnosti setkávání a společenského vyžití seniorů. Respondenti s vysokoškolským vzděláním sice podstatně méně než ostatní uvádějí, že nejsou možnosti pro setkávání seniorů a využití jejich volného času, ale také nadprůměrně volí odpověď "nevím".

Třídění odpovědí podle velikosti místa bydliště ukázalo, že respondenti z velkých měst nad 20 tisíc obyvatel podstatně častěji odpovídají "nevím", tzn. jsou méně informováni o možnostech seniorů setkat se a využívat svůj volný čas. K podstatným rozdílům dále patří výrazně častější kladné hodnocení možností seniorů scházet se a využívat volný čas respondenty z měst o velikosti 10 - 20 tisíc obyvatel. Naopak dotazovaní z obcí do 2.000 obyvatel hodnotí možnosti místních seniorů setkat se spíše negativně. Celkově lze říci, že obyvatelé měst a větších obcí si častěji, než obyvatelé malých

obcí, myslí, že senioři mají dosti možností k setkávání a využití volného času. Výjimkou je vzpomínaný vysoký počet respondentů z velkých měst nad 20 tisíc obyvatel, kteří odpověděli "nevím".

Druhá otevřená otázka přímo navazovala na předchozí uzavřenou otázku o názorech na možnosti setkávání a společenského vyžití seniorů a zněla: *Pokud o nějakém takovém místě víte, prosím napište, o jaké možnosti jde a kde.*

Na tuto otázku neodpovědělo nebo odpovědělo nevím 206, tj. 36,9 % respondentů, což je poněkud v rozporu s předchozím optimistickým hodnocením možnosti seniorů setkávat se a využívat volný čas. (Viz 65,1 % odpovědí ano.) Zřejmě při konkretizaci uvedených možností dochází ke korekci původního spíše obecnějšího hodnocení situace. Z odpovědí zbývajících 63,1 % respondentů je sestavena následující tabulka:

Pořadí	Možnost, místo setkávání seniorů	Absolutní poč. resp.	Počet v %
1.	různé kluby seniorů, sdružení seniorů	157	28,1
2.	občan. sdružení, nezisk. organizace pro seniory	54	9,7
3.	domy kultury, divadlo, knihovny, taneční	43	7,7
4.	domovy důchodců, penzióny	17	3,0
5.	cukrárny, kavárny	16	2,9
6.	turistická sdružení, sport, plavání	15	2,7
7.	zájezdy, výlety	13	2,3
8.	nepatřičné odpovědi	3	0,5

K úplnosti patří odpověď "jiné", kterých bylo 35, tj. 6,3 %.

Z uvedené tabulky vyplývá, že respondenti uvádějí, že senioři v jejich městě (obci) se mohou scházet a setkávat především v klubech a sdruženích seniorů. Méně často jsou uváděny občanská sdružení a neziskové organizace pro seniory a dále domy kultury, divadla a knihovny. Ostatní místa a možnosti jsou uváděny daleko méně. Z přehledu je však spíše zřejmá určitá rozpačitost a přihlédneme-li i k tomu, že se předpokládá setkávání v kavárnách a cukrárnách, spíše se zdá, že možností pro setkávání seniorů není ve zkoumaných sídlech dostatečný počet.

## 7. Znalost "Rad seniorů" a názory na jejich prospěšnost

Do oblasti názorů veřejnosti o seniorech, o jejich postavení, místě a činnosti (respektive uplatnění) ve společnosti patří i znalost organizací seniorů. Proto byly do výzkumu zařazeny otázky zjišťující, nakolik veřejnost zná existenci Rad seniorů a jaké jsou názory na jejich potřebnost.

Stupeň informovanosti respondentů o existenci Rad seniorů zjišťovala uzavřená otázka: *Slyšel(a) jste někdy o tom, že v některých městech (obcích) existují Rady seniorů?*

Odpovědi potvrdily očekávání, že znalost Rad seniorů veřejností bude malá. Tak jen necelá 4 % respondentů uvedla, že Rady seniorů zná a tři čtvrtiny respondentů nikdy o Radách seniorů neslyšelo. Vzhledem k tomu, že na danou otázku neodpovědělo jen necelé 1 % dotázaných nemůžeme zpochybnit validitu získaných výsledků. Blíže viz tabulka.

<b>Stupeň znalosti respondentů</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>Počet v %</b>
ano, znám Rady seniorů	22	3,9
něco jsem o Radách seniorů zaslechl	111	19,9
nikdy jsem o Radách seniorů neslyšel	421	75,3
neodpověděl	5	0,9

Třídění těchto odpovědí podle věku, vzdělání a velikosti místa bydliště respondentů neprokázalo statisticky významné rozdíly v odpovědích (znalostech) jednotlivých skupin respondentů. Z dílčích rozdílů se statistické významnosti blíží zjištění, že respondenti z obcí do 2.000 obyvatel a z obcí 2 - 10 tis. obyvatel častěji než ostatní uvádějí, že znají Rady seniorů. Souvisí to s tím, že v tomto typu obcí existuje větší všeobecná informovanost o situaci v lokalitě.

Otevřenou otázkou byly zjišťovány názory respondentů na prospěšnost Rad seniorů. Na tuto otázku neodpovědělo 48,1 % respondentů, což znamená, že se vyjádřila (odpověděla) i značná část těch, kteří o Radách seniorů jen něco zaslechl nebo vůbec o nich neslyšeli. To svědčí o tom, že podobnou instituci považují pro seniory za užitečnou.

Podle četností odpovědí 51,9 % respondentů, kteří na danou otázku odpověděli, je sestaveno pořadí názorů respondentů na to, v čem by Rada seniorů mohla být v jejich městě či obci prospěšná.

<b>Pořadí</b>	<b>V čem by Rada seniorů mohla být prospěšná</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>Počet v %</b>
1.	pomoc seniorům - osvěta, hájit zájmy, řešit problémy aj.	80	14,3
2.	nabídka zkušeností, rad, spolupráce s mladší generací	61	10,9
3.	zájmové činnosti, různé akce, setkávání, procházky apod.	50	8,9
4. - 5.	historie obce, rozvoj a chod obce, udržování pořádku	20	3,6
4. - 5.	nepatřičné odpovědi	20	3,6
6.	aktivizace seniorů, pomoc při uplatnění seniorů	16	2,9
7.	v ničem	15	2,7
8.	pomoc druhým v sociální oblasti	12	2,1
9.	jiné	6	1,1
10.	řešení problémů (neupřesněno)	4	0,7
11.	zařídit klub, kulturní centrum pro seniory, dle zájmu a schop.	6	1,0

Z uvedeného přehledu je zřejmé, že názory a náměty se koncentrují do tří okruhů : pomoc seniorům v širokém záběru, předávání zkušeností a rad mladší generaci, včetně spolupráce s ní, zájmová činnost v širším pojetí.



## Stručné shrnutí

Provedená anketa zjišťovala názory veřejnosti na postavení seniorů v naší společnosti. Anketa ukázala, že problematika seniorů, jejich způsob života, možnosti uplatnění se v určité míře zajímá značnou část obyvatel. Pokud jde o chápání pojmu senior, pak se ukázalo, že veřejnost s převahou chápe jako seniory lidi, kteří dosáhli věku šedesáti let a odcházejí do důchodu. Přitom z odpovědí vyplývá, že nemalá část seniorů je dále aktivní jak v ekonomické, tak ve veřejné oblasti. Potvrzují to výpovědi dotázaných o znalosti aktivity seniorů, kteří žijí kolem nich. Anketa ukázala, že veřejnost má ke starým lidem spíše pozitivní vztah, určité výhrady vyslovuje jen menší část dotázaných. Ukázalo se, že frekvence setkávání se seniory obsahuje spíše pozitivní vztah, zatímco lidé, kteří se se seniory setkávají málo, jsou v hodnocení seniorů kritičtější.

Také názory na zapojení seniorů do veřejného života jsou celkem pozitivní, i když se pohybují v rovině odpovědí "někteří by pomohli" a "někteří mají zájem". Tedy názor, že by měli být zapojeni, neplatí obecně. Oblasti zapojení jsou pak předpokládány zejména v dobrovolnické a zájmové činnosti.

Z ankety rovněž vyplývá, že jistá část (spíše mladších respondentů) není se životem seniorů dostatečně obeznámena, na dotazované záležitosti nemá názor a v některých souvislostech reaguje spíše na základě obecných stereotypů v duchu předpokladu, že senior je starý člověk, který by měl odpočívat.

*Zpracovali:  
Prof. Ing. František Zich, DrSc.  
PhDr. Václav Struhovský, CSc.  
květen 2005*





# ZPRÁVA Z VÝZKUMU OBDIVUHODNÍ SENIOŘI - NÁZORY SENIORŮ

## Úvod - cíle a metody výzkumu

V rámci výzkumu projektu "Obdivuhodní senioři" byly zjišťovány rovněž názory samotných seniorů na to, zda společnost vytváří přirozené podmínky pro důstojné stáří, zda mají senioři možnost uplatnění ve společnosti, zda oni sami mají zájem o větší zapojení do veřejného života a na další otázky.

Průzkum provedlo Dobrovolnické centrum, o.s. v Ústí nad Labem spolu se svým dvougeneračním dobrovolnickým týmem a spolu s dobrovolníky - seniory ze Senior, o.s. Podařilo se shromáždit 515 vyplněných dotazníků. Dotazník obsahoval přibližně dvě pětiny uzavřených a tři pětiny otevřených otázek. Dotazování proběhlo v prvních měsících roku 2005 na území Ústeckého kraje.

Shromážděné poznatky (empirické údaje) byly zpracovány na základě vytvoření systémového souboru pro práci na počítači. K tomu bylo provedeno kódování otevřených otázek. Základem interpretace poznatků v následující zprávě jsou hlavně absolutní a relativní četnosti odpovědí na jednotlivé otázky, v některých případech pak průměry a třídění četností podle některých sociálně demografických znaků respondentů, jako jsou např. pohlaví, věk, vzdělání a velikost místa bydliště. V těchto případech byla rovněž posuzována statistická významnost zjištěných rozdílů a pořadí.

## Složení zkoumaného souboru

Ve zkoumaném souboru 515 osob převažují ženy nad muži, konkrétně je to 367 (71,3 %) osob ženského a 132 (25,6 %) osob mužského pohlaví a 16 (3,1 %) osob neuvedlo své pohlaví.

Věk respondentů se pohybuje v širokém rozsahu od 47 do 93 let, průměrný věk respondentů je 71 let. Lepší přehled o věkovém složení zkoumaného souboru poskytuje následující tabulka. Většina dotázaných je starší jak 60 let.

<b>Věková kategorie respondentů</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>%</b>
47 - 50 let	6	1,2
51 - 60 let	40	7,8
61 - 70 let	208	40,4
71 - 80 let	150	29,1
81 - 93 let	78	15,1
neuvedl věk	33	6,4

Z hlediska dosaženého vzdělání jsou ve zkoumaném souboru nejvíce zastoupeni absolventi středních škol s maturitou a vyučení.

Dosažené vzdělání respondentů	Absolutní počet respondentů	%
základní	93	18,1
vyučen	156	30,3
střední s maturitou	209	40,6
vysokoškolské	48	9,3
neodpověděl	9	1,8

Největší část respondentů bydlí ve větších městech Ústeckého kraje, konkrétně 61,9 % jich uvedlo, že bydlí v obci s počtem více jak 20 tisíc obyvatel.

Velikost obce (bydliště) respondenta	Absolutní počet respondentů	%
do 2 000 obyvatel	43	8,3
2 001 - 10 000 obyvatel	74	14,4
10 001 - 20 000 obyvatel	55	10,7
nad 20 000 obyvatel	319	61,9
neodpověděl	24	4,7

V základních údajích o respondentech bylo také zjišťováno, jak (v jakém bytě, domě) respondent bydlí. Podle odpovědí respondentů jich nejvíce bydlí ve vlastním či družstevním bytě, ostatní formy bydlení uvádějí respondenti méně často.

Způsob bydlení respondenta	Absolutní počet respondentů	%
ve vlastním bytě (družstevním)	199	38,6
v nájmu (obecní, nájemní dům)	65	12,6
ve vlastním domě	98	19,0
v bytě či domě svých dětí, příbuzných	40	7,8
v domově důchodců	67	13,0
v penzionu pro seniory	41	8,0
neodpověděl	5	1,0

## Výsledky výzkumu

### 1. Bilancování vlastního dosavadního života

Vstupní dotaz výzkumu se týkal celoživotního bilancování, resp. hodnocení úspěšnosti a smyslnosti vlastního dosavadního života. Toto hodnocení bylo zjišťováno dvěma otázkami, z nichž první, otevřená, zněla: "*Když se zamyslíte nad svým dosavadním životem, řekl(a) byste, že byl : ...*" Na tuto otázku neodpovědělo 10, tj. 2 % dotázaných. Odpovědi, resp. hodnocení, respondentů byly různorodé a proto byly seskupeny do 10 kategorií.

Výrazně nejčastějším hodnocením svého dosavadního života bylo, že život byl dobrý, uspokojivý, přijatelný, slušný a důstojný apod. V tomto smyslu se vyjádřila více jak polovina dotázaných. Další kate-

gorií (skoro pětina dotázaných) je názor, že jejich život byl úspěšný, pěkný, hezký, velmi dobrý, plnohodnotný, smysluplný. Tento názor je obsahově blízký názorům předchozí kategorie, tzn., že tři čtvrtiny respondentů hodnotí svůj dosavadní život velmi pozitivně.

S odstupem následuje hodnocení respondentů, že život byl normální, různý, plný změn, jednou tak, podruhé jinak. Ostatní odpovědi jsou již méně četné. Konkrétní výsledky jsou uvedeny v tabulce, kde jsou seřazeny podle četností odpovědí.

Pořadí	Hodnocení svého dosavadního života respondentem	Absolutní počet respondentů	%
1.	dobrá, uspokojivý, spokojený, přijatelný, slušný, důstojný, klidný, spořádaný	290	56,3
2.	úspěšný, pěkný, hezký, velmi dobrý, výborný, báječný, plnohodnotný, smysluplný	95	18,4
3.	normální, různý, plný změn, jednou tak-podruhé jinak	42	8,2
4.	složitý, těžký, náročný, nesnadný, starostlivý	28	5,4
5.	zajímavý, tvůrčí, pestrý, plný změn	16	3,1
6.	špatný, nešťastný, nenaplněný, smutný, problémový	14	2,7
7.	jiné odpovědi	9	1,7
8.	aktivní, hektický	8	1,6
9.	rodinný, dobrý s pocitem jistoty	2	0,4
10.	jednostranný neodpověděl	1 10	0,2 2,0

Druhá otázka tohoto vstupního tématu byla uzavřená a zněla : "*Jste spokojený(á) s tím, co jste v životě dokázal(a)?*" Také v odpovědích na tuto otázku, obdobně jako v odpovědích na předchozí otázku, výrazně převládá kladné hodnocení dosavadního života. Sice nejčastěji jde o umírněnější pozitivní hodnocení ("jsem celkem spokojený"), ale spolu s názorem "jsem velmi spokojený" jsou to dvě třetiny respondentů, kteří jsou spokojeni s tím, co v životě dokázali. Necelá třetina respondentů vyjádřila průměrnou spokojenost. Těch, kteří se svým životem nejsou spokojeni, je opravdu málo - necelých 5 %. Konkrétní údaje jsou uvedeny v tabulce.

Stupeň spokojenosti respondenta s tím, co v životě dokázal	Absolutní počet respondentů	%
jsem velmi spokojený	80	15,5
jsem celkem spokojený	252	48,9
dělal jsem, co jsem mohl	155	30,1
nejsem moc spokojený	22	4,3
nejsem vůbec spokojený	2	0,4
neodpověděl	4	0,8

V tomto hodnocení se zřejmě projevuje vyrovnanost a moudrost stáří a částečně i určitá míra rezignace. Vzhledem k převaze pozitivního hodnocení nemá příliš velký smysl analyzovat, zda odpovědi o spokojenosti se životem korelují (souvisejí) s některými socioekonomickými znaky.

## 2. Kdy se člověk stává seniorem

Zajímavou tematickou oblastí jsou názory samotných starých lidí na to, kdy se člověk stává seniorem. Tyto názory byly zjišťovány dvěma otevřenými otázkami a první z nich byla: "*V kolika letech se podle Vašich zkušeností stává člověk starým?*" Někteří respondenti na tuto otázku odpověděli udáním fyzického věku člověka (číslem), takto odpovědělo 60 % dotázaných. Někteří zase odpověděli verbální charakteristikou (40%).

V odpovědích ve formě čísla je nejčastěji udáván věk 70 let (20,6 % respondentů), dále 60 let (uvádí jej 9,3 % dotázaných), následují 80 let (8,3 %), 65 let (7,2 %), 75 let (6 %), 50 let (2,7 %) a 90 let (uvedlo 2 % respondentů). Ostatní odpovědi (věky) již mají malou četnost. V každém případě je zřejmé, že názor seniorů na to, kdy se člověk stává starým, se liší od názoru veřejnosti a hlavně mládeže v tom, že senioři podle očekávání uvádějí podstatně vyšší věk než ostatní mladší občané.

Slovně vyjádřené charakteristiky v kolika letech se člověk stává starým, byly uspořádány do 6 kategorií a podle jejich četností seřazeny do následující tabulky.

Názor na to, kdy se člověk stává starým	Absolutní počet respondentů	%
je to individuální, jak se kdo cítí, věk nerozhoduje	113	21,9
záleží na zdraví, když člověk začne být nemocný	75	14,6
když člověk ztrácí zájem o život	15	2,9
když je v důchodu	10	1,9
jiné odpovědi	8	1,6
nepatřičné odpovědi	4	0,8
neodpověděl	300	56,3

Z tabulky je zřejmé, že nejčtetnějším názorem na to, kdy se člověk stává starým je, že je to individuální záležitost. Větší četnost má ještě názor, že záleží na zdraví. Obsahově oba názory nejsou příliš

vzdálené. Ostatní uvedené názory jsou málo četné.

Druhá otázka daného tématu zněla : "Od kolika let je možné podle Vás označit člověka za seniora?" Opět někteří respondenti odpověděli, místo uvedení fyzického věku číslem, slovně. Větší význam přiřkládáme odpovědím s uvedením fyzického věku číslem, protože tímto způsobem odpovědělo přes 80 % dotázaných.

Jako rok, od kterého je možno považovat člověka za seniora, jsou nejčastěji uváděny léta 60, 65 a 70 fyzického věku, ale v trochu jiném pořadí než v předcházejících odpovědích na otázku, v kolika letech se člověk stává starým.

Pořadí	Od kolika let je možné označit člověka za seniora	Absolutní počet respondentů	%
1.	60 let	142	27,6
2.	70 let	121	23,5
3.	65 let	71	13,8
4.	75 let	25	4,9
5.	80 let	20	3,9
6.	50 let	11	2,1
7.	55 let	10	1,9
8. - 9.	85 let	3	0,6
8. - 9.	56 let	3	0,6
10. - 14.	90 let	2	0,4
10. - 14.	40, 58, 62, 63 let neodpověděl	2 94	0,4 18,3

Přes trochu jiné pořadí věku v porovnávaných otázkách se potvrzuje, že staří lidé považují za starého člověka nebo za seniora podstatně staršího člověka než ostatní, mladší lidé.

Srovnání odpovědí na otázky: "kdy je člověk starý" a "kdy se stává seniorem" podle průměru ukazuje významný rozdíl. Průměrný věk starého člověka je podle odpovědí respondentů 69,6 let. Tedy téměř sedmdesát. Ale průměrný věk, kdy člověk může být považován za seniora, je 65,7 let. Tedy označení senior se nekryje zcela s chápáním člověka jako starým.

Slovně vyjádřilo svůj názor na to, od kolika let lze označit člověka za seniora jen 101, tj. 19,6 % respondentů. Odpovědi těchto respondentů byly uspořádány do 5 kategorií a podle četností byly seřazeny do následující tabulky.

Od kolika let lze označit člověka za seniora	Absolutní počet respondentů	%
odchodem ze zaměstnání do důchodu	44	8,5
je to individuální, jak se kdo cítí	34	6,6
záleží na zdraví	15	2,9
jiné a nepatřičné odpovědi	6	1,2
když nastává omezování pohybu	2	0,4
neodpověděl	414	80,4

Pro analýzu názorů, od kdy lze považovat člověka za seniora, lze brát v úvahu jen četnější odpovědi, tj. odchod do důchodu a individuální pocit ve spojitosti se zdravím. Tyto odpovědi jsou v obsahové shodě s odpověďmi na otázku, kdy se člověk stává starým.

### 3. Zkušenosti starých lidí s veřejností a s mladšími spoluobčany

O vztahu veřejnosti k seniorům také vypovídá jejich oslovování, zde oslovování starých lidí jejich spoluobčany. S tímto záměrem byla respondentům položena otevřená otázka: "*Jaké je podle Vás nejvhodnější označení (slovo) pro staré lidi na veřejnosti? Vyberte z následujících : senior, starší člověk, starý člověk, důchodce, penzista nebo ještě jiné.*" Odpovědi na tuto otázku byly uspořádány podle četností do následující tabulky.

Názor respondentů na nejvhodnější označení pro staré lidi na veřejnosti	Absolutní počet respondentů	%
senior	219	42,5
starší člověk, starší pán, paní	122	23,7
důchodce	102	19,8
penzista	25	4,9
pan, paní	20	3,9
starý člověk, starý pán, paní	10	1,9
jiné	6	1,2
babička, dědeček	4	0,8
jménem	3	0,6
dříve narození	2	0,4
geront	1	0,2
neodpověděl	1	0,2

Výsledky ukazují, že za nejvhodnější označení starých lidí na veřejnosti respondenti považují slova senior, starší člověk, starší pán, paní a důchodce. Ostatní odpovědi jsou již výrazně méně četné. Nevhodná oslovení (geront, dědek apod.) se v odpovědích respondentů, až na výjimky v jemnější verzi (babička, dědeček, dříve narození), vůbec nevyskytují.

Tyto výsledky ukazují jaké je pro respondenty, kteří jsou objektivně ve starším věku, nepřijatelnější označení. Odpovědi tedy, spíše než o vztahu veřejnosti k seniorům, vypovídají o tom, jak si senioři (respondenti) přejí, aby byli svými spoluobčany na veřejnosti oslovováni.

Další otázka (uzavřená) zjišťovala zkušenosti seniorů (respondentů) s mladšími spoluobčany a jednoznačným zněním nepřipouštěla jiný výklad. Konkrétně zněla : "*Jaké jsou Vaše celkové zkušenosti s mladšími spoluobčany?*"

Je potěšující, že v odpovědích výrazně převládají dobré zkušenosti respondentů nejen nad špatnými, ale i nad rozpornými zkušenostmi. Špatných zkušeností uvádějí respondenti skutečně málo. Tyto výsledky signalizují dobrý vztah mladších spoluobčanů k seniorům a na druhé straně patrně i již zmíněnou moudrost a nadhled starších lidí. Konkrétní údaje jsou uvedeny v tabulce.



Zkušenosti respondentů s mladšími spoluobčany	Absolutní počet respondentů	%
převážně dobré	186	36,3
spíše dobré	183	35,5
rozporné (dobré i špatné)	126	24,5
spíše špatné	10	1,9
převážně špatné	4	0,8
neodpověděl	5	1,0

Třídění těchto odpovědí podle sociálně demografických znaků respondentů ukázalo souvislosti názorů (zkušeností) respondentů s jejich vzděláním a pohlavím. Zejména se prokázala tendence, že čím vyšší je vzdělání respondenta, tím jsou jeho zkušenosti s mladšími spoluobčany lepší. Např. respondenti se středním a vysokoškolským vzděláním neuvadli samostatně vůbec žádnou špatnou zkušenost. To samozřejmě také koresponduje s tím, v jakém sociálním prostředí se tato skupina převážně pohybuje.

Souvislost zkušeností seniorů se spoluobčany podle pohlaví ukazuje, že ženy hodnotí své zkušenosti s mladšími spoluobčany příznivěji než muži, zejména častěji uvádějí převážně dobré zkušenosti. Muži zase častěji uvádějí, že mají rozporné zkušenosti.

Souvislost zkušeností respondentů s mladšími spoluobčany s věkem a velikostí místa bydliště respondentů se neprokázala jako statisticky významná.

#### 4. Názor seniorů na jejich přínos pro společnost

Ve výzkumu byly zjišťovány názory respondentů - seniorů na jejich vlastní prospěšnost pro společnost, obec (město) a pro rodinu. Šlo vlastně o tři otevřené otázky a první zněla: "*Čím myslíte, že byste mohl(a) být ještě víc prospěšný(á) společností?*"

Odpovědi na tuto otázku signalizují určitou rezignaci značné části respondentů na možnost vlastního výkonu, aktivity, která by byla pro společnost prospěšná. Více jak polovina dotázaných na tuto otázku neodpověděla nebo odpověděla neví a dále značná část respondentů odpověděla, že nechce nebo nemůže společnosti pomoci. Celkem tedy pro zhruba 78 % dotázaných seniorů je tato otázka nepatřičná. Jen málo dotázaných (asi 13 %) uvedlo pracovní aktivity, brigády, pomáhání potřebným činem nebo radou. Odpovědi na možnosti být více prospěšný společnosti jsou podmíněny věkovým složením zkoumaných seniorů - velmi početně jsou zastoupeny skupiny věkově starších seniorů nad 70 let a věkový průměr zkoumaného souboru je 71 let. Konkrétní odpovědi, resp. jejich kategorie, jsme uspořádali podle jejich četností do následující tabulky.

Názor respondenta na možnost vlastní prospěšnosti pro společnost	Absolutní počet respondentů	%
žádná odpověď, neví	305	59,2
nechci, nemohu, ničím, nijak	93	18,1
brigády, práce, osobní aktivita	28	5,4
životní zkušenosti, rady	19	3,7

soběstačnost, samostatnost	19	3,7
pomáhání potřebným, charita	16	3,1
nepatřičné odpovědi	15	2,9
jiné odpovědi	11	2,1
obětavost, vlídnost, ochota, přátelskost	9	1,7

Druhá otázka stejného charakteru zněla : "*Čím myslíte, že byste mohl(a) být více prospěšný(á) obci, městu?*" Rozsah odpovědí na tuto otázku je širší, ale jejich struktura je skoro stejná jako v předchozím případě. Opět nejčetnější jsou ti, kteří neodpověděli a odpovědi nevím, dále nemohu či nechci být prospěšný ( dohromady 83%). Z aktivních názorů jsou opět nejčastěji uváděny pracovní aktivity a pomoc druhým, ale opět jen menším počtem dotázaných.

Při posuzování odpovědí na danou otázku zřejmě platí totéž, co bylo uvedeno výše o angažovanosti pro společnost - odpovědi jsou ovlivněny vyšším věkem respondentů.

Pro větší přehlednost jsme kategorie odpovědí respondentů uspořádali podle jejich četností do následující tabulky.

<b>Názor respondenta na možnost vlastní prospěšnosti obci, městu</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>%</b>
žádná odpověď, nevím	331	64,3
nechci, už nemohu, ničím	88	17,1
práce, brigády	22	4,3
pomáhání druhým v sociální oblasti	14	2,7
vést spořádaný život, dodržovat pořádek	13	2,5
životní zkušenosti a rady	9	1,7
aktivity pro kluby a domovy důchodců	8	1,6
nepatřičné odpovědi	7	1,4
účast. se dění v obci (práce v komisích apod.)	6	1,2
péče o životní prostředí, ekologie	5	1,0
soběstačnost, samostatnost	5	1,0
jiné	5	1,0
ohleduplnost, vlídnost, přátelskost	2	0,4

Třetí otázka stejného charakteru zněla: "*Čím myslíte, že byste mohl(a) být ještě víc prospěšný(á) rodině?*" Odpovědi na tuto otázku se přece jen už liší od odpovědí na předchozí dvě otázky, především v míře ochoty být prospěšný a pomoci. Projevuje se to ve výrazně nižším počtu těch, kteří neodpověděli, nebo uvedli odpověď nevím, či odpověď nechci, nemohu pomoci (jen kolem 44%). Naopak větší počet odpovědí vyjadřuje různé aktivity respondentů. Především jde o pomoc rodině vyjádřenou jak obecně, tak konkrétně (hlídání dětí, vnučat) a pomoc radou, zkušenostmi, podporou i soběstačností. Pro větší přehlednost jsme kategorie odpovědí uspořádali podle četností do následující tabulky.

<b>Názor respondenta na možnost vlastní prospěšnosti rodině</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>%</b>
žádná odpověď, nevím	187	36,3
ničím, nechci, už nemohu	37	7,2
hlídání dětí, vnoučat	86	16,7
pomoc a práce v rodině (obecně)	60	11,7
zkušenostmi, radou, podporou	29	5,6
soběstačnost, samostatnost	21	4,1
jiné	17	3,3
pomoc v domácnosti, ruční práce	16	3,1
dobrý vztah, čestné jednání, vstřícnost	13	2,5
nemám rodinu, jsem sám	10	1,9
láskou	7	1,4
finanční pomoc	9	1,7
nepatřičná, nehodící se odpověď	23	4,5

Většina se již nezapojuje do veřejného společenského života ani obecně, ani v místě. Nejčastěji uvádějí svůj přínos pro rodinu. Struktura těchto aktivit koresponduje s věkem respondentů. Mladší senioři vstupují do rodinného života pomocí s dětmi nebo domácími pracemi. Starší, kde jsou vnoučata odrostlá, nejsou o podobné aktivity požádáni. Zajímavé jsou odpovědi vypovídající o tom, že pomáhají rodině, ale i společnosti tím, že jsou soběstační (neobtěžují), nebo, že pomáhají tolerancí, moudrostí, trpělivostí, zkušeností apod.

Obsahově do oblasti názorů seniorů na možnost jejich společenské prospěšnosti patří jejich zájem o práci za mzdu. Proto byla respondentům položena uzavřená otázka: "*Pokud nepracujete, měl(a) byste zájem ve Vašem věku pracovat za mzdu?*"

Odpovědi ukazují, že jednoznačně převládá nezájem o takovou práci. Dále asi čtvrtina respondentů by chtěla pracovat za mzdu na částečný úvazek a přibližně stejný počet respondentů má zájem o práci, ale nedovoluje mu to zdraví. Jen malá část dotázaných má zájem o práci za mzdu na plný úvazek. Ve struktuře těchto odpovědí se projevuje vliv početnější vyšší věkové skupiny respondentů, resp. vysoký věkový průměr zkoumaného souboru. Konkrétní odpovědi jsou uvedeny v tabulce.

<b>Stupeň zájmu respondenta pracovat za mzdu</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>%</b>
má zájem pracovat na plný úvazek	15	2,9
má zájem pracovat na částečný úvazek	126	24,5
má zájem pracovat, ale nedovoluje mu to zdraví	136	26,4
nemá zájem pracovat za mzdu	210	40,8
neodpověděl	28	5,4

Třídění těchto odpovědí podle důležitých socioprofesionálních znaků respondentů prokázalo souvislost s věkem a vzděláním. U věku se prokázala obecná tendence: čím starší respondent, tím menší je jeho

zájem být zaměstnán za mzdu. Z jednotlivých statisticky významných rozdílů je třeba uvést, že o zaměstnání na plný úvazek projeví zájem prakticky jen respondenti do 70 let, výrazná je i jejich převaha v zájmu o práci na částečný úvazek. V úvahu je třeba rovněž vzít skutečnost, že ve zkoumaném souboru je převaha žen.

graf č.1



Souvislost zájmu respondentů pracovat za mzdu s jejich vzděláním se prokázala především v zájmu pracovat na částečný úvazek. (Zájem o práci na plný úvazek je u zkoumaných seniorů obecně velmi malý.) Konkrétně se prokázalo, že čím vyšší vzdělání respondentů, tím větší je jejich zájem o práci na částečný úvazek. Zajímavá je i korelace, že přání, chtěl bych pracovat za mzdu, ale nedovoluje mi to zdraví, podstatně častěji uvedli respondenti se základním vzděláním. Naproti tomu např. u absolventů vysokých škol je tato odpověď mnohem méně častá. (Což může korespondovat s reálným zdravotním stavem těchto dvou skupin.) Je možné, že roli zde také hraje fakt, že lidé se základním vzděláním by museli dělat fyzickou práci, která je pro staré lidi namáhavá. Souvislost zájmu respondentů pracovat za mzdu s jejich pohlavím a velikostí jejich bydliště se neprokázala.

## 5. Názory na zapojení seniorů do veřejného života

Do výzkumu byla zařazena významná oblast názorů starých lidí na vhodnost většího zapojení seniorů do veřejného života, včetně osobního zájmu o tuto činnost. První otázka tohoto tematického bloku byla uzavřená a zněla: "Myslíte, že by se seniori měli více zapojovat do veřejného života (tím myslíme do práce místních správních orgánů, různých komisí, zájmových sdružení apod.) než dosud?"

Odpovědi respondentů na tuto otázku ukazují, že jednoznačně převládá názor o vhodnosti většího zapojení seniorů do veřejného života. Většinou však jde o opatrný, podmíněný souhlas "asi ano, někteří by pomohli". Konkrétní výsledky jsou uvedeny v tabulce.

<b>Názor respondenta na to, zda by se senioři měli víc zapojovat do veřejného života než dosud</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>%</b>
rozhodně ano	97	18,8
asi ano, někteří by pomohli	302	58,6
spíše ne, není to nutné	79	15,3
rozhodně ne	34	6,6
neodpověděl	3	0,6

Třídění těchto odpovědí podle důležitých sociodemografických znaků respondentů prokázalo souvislost s věkem a vzděláním. Korelace s věkem však není příliš silná. Projevuje se zde obecná tendence, čím starší respondent, tím menší zájem o větší veřejnou aktivitu. Respondenti starší 70 let častěji než ostatní odpovídají, že by se senioři neměli zapojovat do veřejného života. Naopak respondenti ve věku 51 - 60 let podstatně častěji než ostatní rozhodně souhlasí s větším zapojováním seniorů do veřejného života.

Při zkoumání odpovědí podle vzdělání se prokázala tendence, že s růstem vzdělání respondentů roste jejich souhlas s vhodností většího zapojování seniorů do veřejného života. Názory "spíše ne" a "určitě ne" (tj. proti zapojení seniorů do veřejného života) jsou nejčastější u skupiny respondentů se základním vzděláním.

Souvislost názorů respondentů na zapojení seniorů do veřejného života se znakem pohlaví a velikosti místa jejich bydliště se neprokázala.

Druhá otázka daného tématického okruhu zjišťovala zájem respondentů o zapojení se do veřejného života. Byla opět uzavřená ve znění: "*Vy sám(a) byste měl(a) o takovou činnost zájem?*"

Odpovědi na tuto otázku ukazují, že podle očekávání je zájem respondentů osobně se zapojit do veřejného života výrazně menší, než jejich obecná podpora většího zapojení seniorů do veřejného života. Konkrétně jen necelá třetina respondentů vyjádřila různý stupeň zájmu o osobní zapojení se do veřejné činnosti, ostatní respondenti mají větší či menší nezájem. Bližší údaje jsou uvedeny v tabulce.

<b>Měl byste Vy sám zájem o veřejnou činnost</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>%</b>
určitě ano	53	10,3
možná ano	113	21,9
spíše ne	171	33,2
určitě ne	165	32,0
neodpověděl	13	2,5

Třídění těchto odpovědí podle důležitých znaků respondentů prokázalo jejich souvislost s věkem a vzděláním respondentů a částečně i s velikostí jejich bydliště.

Při třídění podle věku se prokázala tendence, že s rostoucím věkem respondentů klesá jejich zájem osobně se zapojit do veřejné činnosti. Z dílčích statisticky významných rozdílů (korelací) je výrazné zjištění, že zájem osobně se zapojit do veřejného života vyjadřují častěji skupiny respondentů do 70 let

a naopak respondenti starší 70 let častěji vyjadřují, hlavně jednoznačný (určitě ne) nezájem osobně se zapojit do veřejného života. Opět se zde podle očekávání projevuje určitá rezignace u nejstarších věkových skupin respondentů o veřejné aktivitě.

Třídění odpovědí podle vzdělání prokázalo statisticky významnou souvislost. S vyšší úrovní vzdělání respondentů roste jejich zájem osobně se zapojit do veřejného života. Zejména respondenti s vysokoškolským vzděláním podstatně častěji uvádějí, že určitě nebo možná by měli osobně zájem o veřejnou činnost. Naopak hlavně respondenti se základním vzděláním výrazně častěji vyjadřují svůj nezájem o zapojení se do veřejné činnosti.

Při třídění odpovědí podle velikosti místa bydliště respondentů se prokázala jen dílčí korelace, kdy respondenti z obcí do 2.000 obyvatel častěji než ostatní vyjadřují zájem osobně se zapojit do veřejné činnosti.

Souvislost mezi pohlavím respondentů a jejich zájmem osobně se zapojit do veřejného života nebyla prokázána.

Třetí otázka tematického bloku zapojení seniorů do veřejného života obsahově navazovala na otázku zájmu seniorů o osobní zapojení se do veřejného života. Byla otevřená a zněla: "*Uplatňujete se Vy sám(a) v některé z oblastí veřejného života? Pokud ano, prosíme napište, co konkrétně děláte.*"

Pouze necelá pětina respondentů je nějakým způsobem zapojena do veřejného života, ostatní buď odpověděli, že nejsou zapojeni, nic nedělají, anebo neodpověděli vůbec, což je totéž. Tyto výsledky (odpovědi) jsou v obsahové shodě s nízkou úrovní zájmu respondentů osobně se do veřejné činnosti zapojovat.

Pro přehlednost jsme odpovědi respondentů podle jejich četnosti uspořádali do následující tabulky.

<b>Odpověď respondenta, ve které oblasti veřejného života je činný</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>%</b>
nejsem zapojen, neuplatňuji se, už nic	236	45,8
žádná odpověď	181	35,1
politika, výbory, komise, výbor vlastníků bytů	20	3,9
dobrovolnictví, vedení kroužků, vedení mládeže	17	3,3
placená práce, brigády	14	2,7
akce v klubech a domovech důchodců	14	2,7
sport, tělovýchova, dobrovolný trenér	12	2,3
zahrádkáři, včelaři	9	1,7
svaz invalidů, svaz zdravotně postižených	7	1,4
jiné odpovědi	5	1,0

Rozhodujícím znakem je zde věk. Do 70 let je z těch respondentů, kteří uvádějí, že jsou aktivní (n=93) 60 %.

## 6. Záliby a koníčky seniorů

Ve výzkumu byly zjišťovány také záliby a koníčky seniorů otevřenou otázkou: "*Jaké máte záliby, koníčky?*" Na otázku neodpovědělo 11, tj. 2,1 % respondentů. Značná část respondentů uvedla více než jednu zálibu, někteří dokonce tři. Výčet uvedených zálib a koníčků podle obsahu a druhu je rozsáhlý, celkem kolem 50, přičemž četnost provozování některých z nich je velmi malá (např. filatelie, včelařství, fotografování, malování, kreslení a keramika).

Proto jsou v následujícím seznamu zařazeny jen častěji uváděné záliby a koníčky. Jsou seřazeny podle toho, kolikrát se celkově v odpovědích respondentů vyskytly. Tato četnost je u každé záliby uvedena v závorce.

Respondenti uvedli tyto své záliby a koníčky: čtení (207x), sportovní aktivity, zejména turistiku, procházky, jízdu na kole, lyžování, jógu (119x), zahrádku, kytky (117x), křížovky (102x), ruční práce, šití, pletení, vyšívání (101x), poslech televize a rádia (101x), rodinu, zejména děti a vnoučata (57x), hudbu, zpěv, hru na hudební nástroj (50x), kulturní aktivity, zejména návštěvy divadla a kina (34x), kutilství, dům, chalupu, byt (30x), různé hry, hlavně karty a šachy (28x), domácí práce, hlavně uklízení, vaření a pečení (26x), cestování, zájezdy, výlety (25x), přírodu a myslivost (25x), domácí zvířata, hlavně psi (23x), houbaření (10x), tanec (10x), internet (9x), rybaření (8x) a jiné záliby (celkem 32x). Pro úplnost je třeba dodat, že 14 respondentů odpovědělo, že už nemá žádné záliby a koníčky a 11 respondentů vůbec neodpovědělo.

Složení, respektive obsah a četnost zálib zkoumaného souboru především koresponduje s vyšším věkem respondentů a je ovlivněno převahou žen v souboru dotazovaných. Trochu překvapivou výjimku mezi převažujícími pasivními zálibami tvoří sportovní aktivity. Jinak záliby vyžadující větší fyzickou či duševní aktivitu jsou uváděny méně často, než dominující četba, luštění křížovek, ruční práce (šití, pletení, vyšívání) a poslech rádia a televize.

Současně bylo otevřenou otázkou zjišťováno, kolik hodin týdně respondent svým zálibám věnuje. Především je třeba upozornit, že na tuto otázku neodpověděla třetina, tj. 171 respondentů, takže následující výsledky (data a práce s nimi) jsou založeny na odpovědích dvou třetin dotázaných.

Výchozím zjištěním je, že senioři (respondenti) věnují svým zálibám a koníčkům v průměru 25,6 hodin v týdnu.

Dalším zjištěním je struktura respondentů podle počtu hodin věnovaných v týdnu jednotlivým zálibám. Největší počet respondentů - 48 (14%) věnuje svým zálibám 10 hodin týdně, dále 38 (11%) respondentů jim věnuje 30 hodin týdně a 36 (10,5%) respondentů 20 hodin týdně. S odstupem následuje 25 (7,3%) respondentů, kteří svým zálibám věnují 35 hodin týdně, pak vždy 24 (7%) jich věnuje svým zálibám 15 nebo 28 hodin týdně a 23 (6,7%) respondentů věnuje svým zálibám 14 hodin týdně. K většímu počtu ještě patří 18 (5,2%) respondentů, kteří svým zálibám věnují 25 hodin týdně a 17 (5%) respondentů, kteří jim věnují 40 hodin týdně. Četnost ostatních respondentů uvádějících jiné počty hodin, než týdně věnují svým zálibám, je podstatně menší. (Relativní četnosti jsou uváděny ze základu počtu respondentů, kteří uvedli nějaký časový údaj.)

Následující tabulka vypovídá o souvislosti počtu respondentů podle časových kategorií věnovaných zálibám za týden. Čas byl uspořádán do 7 kategorií, s výjimkou poslední kategorie, po 10 hodinách. Relativní četnosti respondentů jsou odvozovány od počtu těch, kteří na danou otázku odpověděli.

Kategorie času věnovaného zálibám za týden	Absolutní počet respondentů	%
1 - 10 hodin	60	17,4
11 - 20 hodin	97	28,2
21 - 30 hodin	96	27,9
31 - 40 hodin	47	13,7
41 - 50 hodin	30	8,7
51 - 60 hodin	10	2,9
61 - 121 hodin	4	1,2

S ohledem na fakt, že senioři mají relativně dost volného času, není překvapivé, že ti, kteří uvedli, že mají nějakého koníčka nebo zájmovou činnost jí věnují v průměru 25,61 hodin týdně.

## 7. Možnosti setkávání seniorů a využívání jejich volného času

Ke zjištění podmínek života seniorů v jejich volném čase byly položeny tři otázky, z nichž první uzavřená, zněla: *"Jsou ve Vaší obci (městě) nějaké možnosti pro setkávání seniorů a využívání jejich volného času?"*

Na tuto otázku neodpovědělo jen 1 % respondentů, ale skoro třetina 30,7 % odpověděla "nevím". Většina dotázaných (58,1 %) odpověděla "ano, jsou takové možnosti", jen malá část (10,3 %) odpověděla, že takové možnosti nejsou. Odpovědi tedy signalizují vcelku příznivé podmínky pro vzájemné setkávání a společenské vyžití seniorů. Je však třeba připomenout, že třetina dotázaných se o takové záležitosti zřejmě nezajímá.

Třídění těchto odpovědí podle sociálně identifikačních znaků respondentů prokázalo souvislost s velikostí místa bydliště respondentů a částečně s jejich vzděláním. Souvislost s věkem a pohlavím respondentů se neprokázala jako statisticky významná.

Ze statisticky významných rozdílů při třídění odpovědí respondentů podle velikosti místa jejich bydliště vyplývá tendence, že obyvatelé měst (od 10 tis. obyvatel) příznivěji hodnotí možnosti pro setkávání seniorů a využívání jejich volného času. Naopak respondenti z obcí do 2 tis. obyvatel častěji odpovídají, že v jejich obci možnosti pro setkávání seniorů a jejich společenské vyžití nejsou. K dalším zjištěním patří, že respondenti z obcí do 2 tis. obyvatel jsou lépe než ostatní informováni o možnostech pro setkávání seniorů (podstatně méně často odpověděli nevím) a největší neinformovanost o těchto možnostech je u respondentů z větších měst nad 20 tis. obyvatel.

Při sledování souvislosti možnosti setkávání seniorů s jejich vzděláním bylo zjištěno, že respondenti se středním a vysokoškolským vzděláním méně často než ostatní odpovídají, že v jejich obci (městě) nejsou možnosti pro setkávání seniorů a využívání jejich volného času. Jsou tedy informovanější a patrně také žijí intenzivnější společenský život než ostatní.

Na tuto otázku o možnostech setkávání seniorů a jejich společenského vyžití přímo navazovala otevřená otázka: *"Pokud o nějakém takovém místě víte, prosíme napište, o jaké možnosti jde a kde."* Odpovědi na tuto otázku naznačují, že podmínky života seniorů v jejich volném čase nejsou tak příznivé, jak by mohlo plynout z odpovědí na první otázku. Především zde neodpovědělo nebo odpovědělo nevím 45,6 % respondentů. Nějakou konkrétní možnost setkávání uvedlo 54,4 %



dotázaných. Pro lepší přehled jsme odpovědi seřadili podle jejich četností do následující tabulky.

<b>Místo (možnost), kde se mohou seniři scházet a využívat svůj volný čas</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>%</b>
žádná odpověď, nevím, nevzpomínám si	235	45,6
kluby důchodců	140	27,2
centra pro seniory, denní stacionáře	40	7,8
domovy důchodců, penziony pro seniory	29	5,6
jiné	28	5,4
zatím je nevyužívám	11	2,1
organizace důchodců	10	1,9
knihovny, divadla, kina, tanec	8	1,6
setkání spolužáků, setkání rodáků	6	1,2
nepatřičné odpovědi	4	0,8
sportovní organizace	3	0,6
kurzy	1	0,2

Ze složení odpovědí, opomeneme-li ty, kteří neodpověděli a odpovědi nevím, je zřejmé, že nejčastějšími možnostmi pro setkávání seniorů a využívání jejich volného času jsou kluby důchodců, centra pro seniory, domovy důchodců a penziony pro seniory. Ostatní možnosti jsou uváděny málo, zřejmě nemají velký význam.

Další otázka tohoto tématického bloku zjišťovala názory seniorů na to, jaké možnosti pro využívání volného času jim chybí. Zněla: "*Jaké možnosti pro využívání volného času Vám v obci (městě) chybí?*" Výčet konkrétních, respektive smysluplných odpovědí na tuto otázku není nijak rozsáhlý, navíc je složen z odpovědí jen zhruba čtvrtiny respondentů. Je to proto, že skoro polovina dotázaných buď neodpověděla, nebo odpověděla nevím a čtvrtina dotázaných odpověděla, že jim nic nechybí nebo že možnost je dost. Pro lepší přehled uvádíme všechny odpovědi na tuto otázku v tabulce, seřazené podle svých četností.

<b>Názor respondenta na to, jaké možnosti pro využívání volného času mu chybí</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>%</b>
žádná odpověď, nevím	249	47,6
nic nechybí, žádné	119	23,1
kulturní akce - koncerty, taneční zábavy, divadlo, kino, knihovna	40	7,8
kluby seniorů	34	6,6
sport a tělových. zařízení (bazén, cykl. trasy apod.)	27	5,2
nikam nechodím	11	2,1
nepatřičné odpovědi	9	1,7

jiné	8	1,6
organizování zájezdů	7	1,4
možností je dost	6	1,2
obecná odpověď - není o nás zájem	5	1,0
peníze	4	0,8

Odpovědi na tyto otázky logicky korelují s věkem a vzděláním. Mladší respondenti a respondenti s vyšším vzděláním častěji využívají společenských zařízení, mají větší přehled o jejich existenci a také častěji vyslovují námět na to, co chybí.

## 8. Zájem seniorů o další vzdělávání

Ve výzkumu byl zjišťován zájem seniorů o jejich další vzdělávání. První otázka byla uzavřená a přímočará: "Máte zájem o další vzdělávání?" Na tuto otázku odpovědělo "ano" 119, tj. 23 % dotázaných, "ne" 386, tj. 75 % dotázaných a 10, tj. 2 % respondentů neodpovědělo.

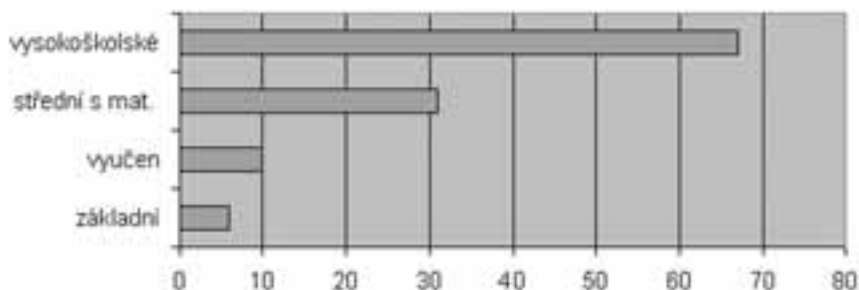
Značný podíl těch, kteří nemají zájem o další vzdělávání je ovlivněn především vysokým věkovým průměrem zkoumaného souboru. Třídění odpovědí podle věku respondentů tento názor podporuje, protože se prokázala souvislost mezi věkem respondentů a jejich zájmem o další vzdělávání. Konkrétně čím starší člověk, tím menší zájem o další vzdělávání.

graf č.2



Dále byla prokázána souvislost mezi dosaženým stupněm vzdělání respondentů a jejich zájmem o vzdělávání další. Je zjevná tendence, že čím vyšší dosažené vzdělání, tím roste zájem respondentů o další vzdělávání. Výrazné je to hlavně u respondentů s vysokoškolským vzděláním. (Viz graf č. 3) Naopak nebyla prokázána korelace mezi zájmem o vzdělávání a pohlavím a velikostí bydliště respondentů.

**Zájem o další vzdělávání podle dosaženého stupně vzdělání (%)**



Další otázkou pro respondenty, kteří odpověděli, že mají zájem o další vzdělávání, bylo, ve kterých oborech se chtějí vzdělávat. Na tuto otázku odpověděli jen ti respondenti, kteří v předchozí otázce odpověděli, že se chtějí dále vzdělávat. Výčet oborů je velmi rozsáhlý, obsahuje zhruba 20 oborů, nebereme-li v úvahu nepatřičné a jiné odpovědi. Nejčastěji jsou uváděny jazyky, počítače (internet) a technika (obecně), historie a literatura, zdraví a životní styl, psychologie a sociální oblast. Ostatní obory jsou uváděny výrazně méně často, např. kultura a umění, ekonomie a podnikání, politika, zahrádkařství. Další obory už uvedl vždy jen jeden respondent - geografie, chemie, fyzika, hudba, pedagogika.

Se zájmem seniorů o další vzdělávání zprostředkovaně souvisí stupeň jejich ovládnutí prostředků moderní techniky. Konkrétně byly položeny otázky na znalost ovládnutí počítače, internetu, e-mailu a mobilního telefonu. Odpovědi respondentů jsou uvedeny v následujících tabulkách.

### Ovládnutí počítače

Odpověď respondenta, jak ovládá počítač	Absolutní počet respondentů	%
ano, celkem dobře	53	10,3
jen částečně	67	13,0
neovládám a ani o to nemám zájem	195	37,9
neovládám, ale chtěl bych se to naučit	69	13,4
neodpověděl	131	25,4

### Ovládnutí internetu

Odpověď respondenta, jak ovládá internet	Absolutní počet respondentů	%
ano, celkem dobře	35	6,8
jen částečně	23	4,5
neovládám a ani o to nemám zájem	218	42,3
neovládám, ale chtěl bych se to naučit	75	14,6
neodpověděl	164	31,8

## Ovládání e-mailu

Odpověď respondenta, jak ovládá e-mail	Absolutní počet respondentů	%
ano, celkem dobře	34	6,6
jen částečně	20	3,9
neovládám a ani o to nemám zájem	222	43,1
neovládám, ale chtěl bych se to naučit	64	12,4
neodpověděl	175	34,0

## Ovládání mobilního telefonu

Odpověď respondenta, jak ovládá mob. tel.	Absolutní počet respondentů	%
ano, celkem dobře	217	42,1
jen částečně	125	24,3
neovládám a ani o to nemám zájem	104	20,2
neovládám, ale chtěl bych se to naučit	34	6,6
neodpověděl	35	6,8

Z údajů v tabulkách je zřejmé, že znalost ovládání prostředků moderní techniky seniory je malá. (Zejména přihlédneme-li ještě k počtu těch, kteří neodpověděli, čímž zřejmě vyjadřují jak neznalost, tak nezájem o zvládnutí těchto prostředků.) Výjimku tvoří mobilní telefon, který se již stal běžnou součástí denního života skoro všech skupin obyvatelstva, včetně seniorů.

Nízkou úroveň znalosti práce s prostředky moderní techniky, s již uvedenou výjimkou mobilního telefonu, potvrzují průměrné hodnoty odpovědí respondentů o jejich ovládání počítače, internetu a e-mailu.

Z průměrů odpovědí na trojstupňové škále (1 - nejlepší, 3 - nejhorší, neovládá) vyplývá, že nejlepší je znalost ovládání mobilního telefonu (na úrovni ovládám částečně) a mnohem horší je znalost ovládání počítače, internetu a e-mailu (blíží se úrovni neovládám). Zjištěné průměry uvádíme v tabulce.

Prostředek moderní techniky	Průměr	Směrodatná odchylka	Počet respondentů, kteří odpověděli
mobilní telefon	1,84	0,84	480
počítač	2,55	0,84	384
e-mail	2,74	0,63	340
internet	2,74	0,63	350

Třídění zjištěných průměrných stupňů ovládání prostředků moderní techniky podle některých sociálních znaků respondentů ukázalo, že věk a vzdělání respondentů souvisejí se stupněm jejich znalosti ovládání uvedených prostředků moderní techniky. Obecně platí, že čím starší respondent, tím menší znalost ovládání počítače, internetu, e-mailu a mobilního telefonu. Stejně platí, že čím vyšší vzdělání respondenta, tím větší je znalost práce s počítačem, internetem, e-mailem a mobilním telefonem.

Výjimkou je práce s e-mailem, kdy respondenti s vysokoškolským vzděláním ho v průměru ovládají prakticky na stejné úrovni jako respondenti se základním vzděláním.

## 9. Zájem seniorů o dobrovolnickou činnost

Do výzkumu byly zařazeny dvě otázky, kterými se zjišťovala ochota seniorů - respondentů zapojit se do dobrovolnické činnosti a zároveň se zjišťovalo, do které oblasti dobrovolnické činnosti by se chtěl respondent zapojit.

Základní otázka byla uzavřená a zněla : "*Měl(a) byste zájem pracovat jako dobrovolník (tj. člověk, který vykonává ve svém volném čase a bez nároku na finanční odměnu činnost ve prospěch jiných lidí )?*"

Odpovědi na tuto otázku signalizují, že u seniorů převládá spíše nezájem pracovat jako dobrovolník. Vyjádřily ho skoro dvě třetiny dotázaných. Jednoznačnou ochotu, resp. zájem pracovat jako dobrovolník vyjádřilo jen 9,1 % respondentů a opatrný, podmíněný zájem zhruba jedna čtvrtina respondentů. Bližší údaje jsou v tabulce.

<b>Měl byste zájem pracovat jako dobrovolník</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>Počet v %</b>
ano, určitě	47	9,1
možná ano, musel bych o tom vědět víc	135	26,2
spíše ne	170	33,0
určitě ne	150	29,1
neodpověděl	13	2,5

Třídění těchto odpovědí podle důležitých znaků respondentů prokázalo souvislost vyjádřeného zájmu o práci dobrovolníka s pohlavím, věkem a vzděláním respondentů. Souvislost s velikostí místa jejich bydliště nebyla prokázána.

Při třídění odpovědí podle pohlaví bylo zjištěno, že ženy se k možnosti pracovat jako dobrovolník stavějí v průměru lépe než muži. Konkrétně častěji než muži vyjadřují hlavně podmíněný zájem o práci dobrovolníka ("ano, ale musel(a) bych tom vědět víc") a méně často odmítají možnost pracovat jako dobrovolník.

Při třídění odpovědí podle věku respondentů byla potvrzena očekávaná souvislost, že s rostoucím věkem respondentů ubývá zájem o práci dobrovolníka. K dalším zjištěním patří, že zhruba do 70 let věku je počet respondentů, kteří vyjadřují určitý zájem o práci dobrovolníka přibližně stejný jako počet těch, kteří vyjadřují určitý stupeň nezájmu. Lze tedy vyslovit dílčí hypotézu, že přibližně po 70 letech věku začíná u seniorů převládat nezájem o práci dobrovolníka, což zřejmě souvisí s postupující únavou a starostmi sama o sebe.

Na základě třídění odpovědí podle vzdělání respondentů lze vyvodit, že s růstem vzdělání respondentů roste jejich, hlavně podmíněný (asi ano), zájem o práci dobrovolníka. Dále, že čím je nižší vzdělání respondentů, tím častější a jednoznačnější je odmítnutí možnosti pracovat jako dobrovolník.

Druhá, otevřená, otázka navazovala na první a zněla : "*Pokud jste v předchozí otázce uvedl(a), že ano nebo možná ano, do které oblasti dobrovolnické činnosti byste se chtěl(a) zapojit (např. práce s dětmi, se seniory, s postiženými lidmi, v nemocnici, manuální činnost, administrativní činnost a jiné)?*"

Na tuto otázku odpovědělo 35,1 % respondentů, tzn., že odpověděli skutečně jenom ti, kteří v předchozí otázce vyjádřili určitý zájem pracovat jako dobrovolník. Jejich odpovědi jsme, pro větší přehlednost, seřadili podle jejich četností do tabulky.

Oblast dobrovolnické činnosti, do které by se chtěl respondent zapojit	Absolutní počet respondentů	%
práce se seniory	48	26,5
práce s dětmi	41	22,7
administrativní činnost	32	17,7
manuální činnost	19	10,5
nepatřičné odpovědi	16	8,8
práce s postiženými	10	5,5
jiné	9	5,0
cokoliv, vše	4	2,2
jednorázové akce	2	1,1

Z uvedeného přehledu vyplývá, že respondenti, kteří mají zájem pracovat jako dobrovolníci, mají zájem hlavně o práci se seniory a s dětmi a o administrativní činnost. O ostatní oblasti dobrovolnické činnosti je zájem podstatně menší.

## 10. Znalost Rad seniorů a názory na ně

Mezi témata výzkumu seniorů nutně patří znalost organizací seniorů a názory na ně. Proto první otázka zněla: "*Slyšel(a) jste někdy o tom, že v některých obcích (městech) existují Rady seniorů?*"

Z odpovědí na tuto otázku je zřejmé, že Rady seniorů zná jen velmi malá část respondentů. Blíže o tom vypovídá následující tabulka.

Znalost Rad seniorů respondenty	Absolutní počet respondentů	%
ano, znám Rady seniorů	18	3,5
něco jsem o nich zaslechl	111	21,6
nikdy jsem o nich neslyšel	374	72,6
neodpověděl	12	2,3

Při třídění uvedených odpovědí nebyla prokázána souvislost mezi nimi, tj. znalostí či neznalostí Rad seniorů a pohlavím, věkem, vzděláním. Statisticky významná souvislost se neobjevila ani s velikostí místa bydliště respondentů.

Na první otázku navazovala otevřená otázka: "*Co si představujete pod pojmem Rada seniorů? Čím se podle Vás zabývá?*"

Z počtu respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli, vyplývá, že svou představu o Radě seniorů uvedli i někteří z těch, kteří v předchozí otázce odpověděli, že o Radě seniorů nikdy neslyšeli. Současně

je však třeba říci, že většina odpovědí, tj. představ o poslání a činnosti Rad seniorů, se blíží reálné činnosti těchto Rad. Pro větší přehlednost jsou odpovědi seřazeny podle jejich četnosti do tabulky.

<b>Co si respondent představuje pod pojmem Rada seniorů a čím se zabývá</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>%</b>
hájí a řeší zájmy a problémy seniorů, radí seniorům	74	14,4
zajišťuje aktivity seniorů (programy činnosti aj.)	25	4,9
starost o obec (město), kontrola práce magistrátu, snaží se být prospěšní veřejnosti	19	3,7
jiné odpovědi	19	3,7
nepatřičné odpovědi	17	3,3
kluby, společenská setkání, přednášky, zájezdy	14	2,7
obecná odpověď - radit, pomáhat	14	2,7
samospráva klubů a domovů důchodců	5	1,0
předávání rad a zkušeností mladším	2	0,2
neodpověděl, nevím, nic si nepředstavuji	326	63,3

Tematický blok uzavírala otevřená otázka : "V čem by podle Vašeho názoru mohla být Rada seniorů v obcích a městech prospěšná?"

Svůj názor na možnou prospěšnost Rad seniorů vyjádřila necelá polovina dotázaných. Většina názorů respondentů na prospěšnost Rad seniorů se jeví být rozumná a podnětná. Názory respondentů jsme pro větší přehlednost uspořádali podle četnosti odpovědí do tabulky.

<b>Názor respondenta na to, v čem by Rada seniorů mohla být v obci (městě) prospěšná</b>	<b>Absolutní počet respondentů</b>	<b>%</b>
starat se o seniory, prosazovat zájmy a potřeby seniorů	84	16,3
obecně - předávat rady a zkušenosti, poradenství	19	3,7
zakládání klubů a center seniorů, setkávání seniorů	18	3,5
spolupráce s vedením města (obce), získávání a předávání informací	12	2,3
nepatřičné odpovědi	12	2,3
ničím	12	2,3
zvelebení a vylepšení obce (města), poradenství při zvelebování		

obce (města)	10	1,9
aktivizace seniorů, vyhledávat osamocené seniory	9	1,7
pomoc seniorům při jednání s úřady	7	1,4
pomoc spoluobčanům (komukoliv) při řešení problémů	6	1,2
jiné názory	30	5,8
neodpověděl, nevím	296	57,5

Z uvedeného přehledu je zřejmé, že respondenti vidí prospěšnost Rad seniorů především ve starosti o staré lidi - v hájení a prosazování jejich potřeb a zájmů, pomáhání jim v různých životních situacích a problémech. V podstatě stejný charakter mají názory na institucionální zajištění činnosti a života seniorů a spolupráce s vedením obce či města. Ostatní názory jsou málo časté a většinou okrajové.

## 11. Oblasti života seniorů, kterými by se podle jejich názoru společnost měla více zabývat

Na závěr výzkumu byla respondentům položena otázka : "*Jakými oblastmi života seniorů by se podle Vás měla naše společnost více zabývat?*"

Na tuto otevřenou otázku neodpověděla třetina (33,2 %) dotázaných a naopak někteří respondenti uvedli několik oblastí. Z jejich odpovědí je sestaven přehled, resp. pořadí oblastí, kterými by se společnost, podle názorů seniorů, měla více zabývat. (Absolutní počet je dán součtem odpovědí, jež uvedly danou oblast, relativní počet je odvozen od základu daného celkovým počtem odpovědí, které uvedly nějakou oblast.)

Oblast života seniorů, kterou by se společnost měla více zabývat	Absolutní počet respondentů	%
zdraví, zdravotnictví	102	20,6
sociální oblast, služby pro seniory	84	17,0
hmotné zabezpečení, finance, důchody	77	15,6
životní úroveň, důstojný život, důstojné stáří	55	11,1
aktivizace seniorů, více klubů, sociálních zařízení	34	6,9
kultura, kulturní akce, osvěta seniorů	31	6,3
bydlení, domovy důchodců	26	5,3
všemi oblastmi života seniorů	23	4,6
vztahy lidí k seniorům	18	3,6
jiné (např. brigády)	18	3,6
poradenství (právní, finanční aj.)	13	2,6
nic mi nechybí, spokojenost	8	1,6
nepatřičné odpovědi	6	1,2



Z uvedeného přehledu názorů dvou třetin respondentů na to, jakými oblastmi života seniorů by se společnost měla více zabývat, vyplývá, že za nejpalčivější oblasti svého života senioři považují zajištění svého zdraví, sociálních služeb a životní, zejména hmotné úrovně pro důstojný život ve stáří.

Méně naléhavě jsou pocítovány, resp. méně četně jsou uváděny oblasti společenského a kulturního využití seniorů, bydlení seniorů, jejich osvěta a řešení vztahu lidí ke starým lidem. Ostatní názory, vzhledem k jejich četnosti, lze považovat za okrajové.

## Stručné shrnutí

Cílem dotazování seniorů bylo zjistit jejich názory na podmínky života starých lidí, informovat se o jejich způsobu života a zjistit jejich zájmy, případně zájem a ochotu o veřejnou činnost. Dotazováno bylo celkem 515 osob. Ve složení zkoumaného souboru převládají ženy, což do určité míry ovlivňuje strukturu získaných poznatků. Ve svém celku však zkoumaný soubor poskytuje dobrý přehled o životě současných seniorů ve sledovaném regionu, tj. Ústeckém kraji.

Respondenti hodnotí svůj dosavadní život s převahou jako úspěšný, jsou s ním spokojeni. Názor, že byl život špatný, vyslovuje jen velmi malá část dotázaných. V tomto převážně pozitivním hodnocení života se zřejmě projevuje vyrovnanost a moudrost stáří a částečně i určitá míra rezignace.

Pokud jde o zjištění, kdy senioři považují člověka za starého, prokázalo se, že je to později, než uváděli respondenti z ankety pro veřejnost a mládež. Průměrný věk starého člověka je podle odpovědí respondentů - seniorů 69,6 let. Srovnání odpovědí na otázky: "kdy je člověk starý" a "kdy se stává seniorem" podle průměru ukazuje významný rozdíl. Průměrný věk, kdy člověk může být považován za seniora, je 65,7 let. Tedy označení senior se nekryje zcela s chápáním člověka jako starým. Nej přijatelnější označení pro starého člověka jsou, podle odpovědí respondentů, slova: senior, starší člověk a důchodce.

Většina dotázaných seniorů se již nezapojuje do veřejného společenského života ani v rámci společnosti obecně, ani ve městě (obci). Nejčastěji uvádějí svoji angažovanost pro rodinu. Struktura těchto aktivit koresponduje s věkem respondentů. Zajímavé jsou odpovědi, zejména starších věkových skupin seniorů, vypovídající o tom, že pomáhají rodině, ale i společnosti tím, že jsou soběstační (neobtěžují) nebo že pomáhají tolerancí, moudrostí, trpělivostí, zkušeností apod.

Souvislost zájmu respondentů pracovat (na plný, či částečný úvazek) prokázala silnou souvislost s věkem a vzděláním. Zájem je především o částečný úvazek (přivydělání), zájem o práci na plný úvazek je u zkoumaných seniorů obecně velmi malý. Konkrétně se prokázalo, že čím mladší respondent a čím vyšší vzdělání respondentů, tím větší je jejich zájem o práci na částečný úvazek.

Pokud jde o volný čas, ukazuje se, že většina dotazovaných seniorů má nějakou zálibu či koníčka. S ohledem na fakt, že senioři mají relativně dost volného času, není překvapivé, že ti, kteří uvedli, že mají nějakého koníčka nebo zájmovou činnost, jí věnují v průměru 25,61 hodin týdně, což je v průměru 3,65 hodin denně. Variační rozpětí je ovšem velmi široké od 2 hodin po 121 hodin týdně. Směrodatná odchylka činí 14,95 hod.

Možnosti setkávání se s dalšími vrstevníky jsou obecně hodnoceny celkem příznivě. Na druhé straně se potvrzuje, že zájem o tato setkávání koresponduje s věkem. Mladší respondenti a respondenti s vyšším vzděláním častěji využívají společenských zařízení, mají větší přehled o jejich existenci a také častěji vyslovují námět na to, co chybí.

Zájem o další vzdělávání má jen asi čtvrtina dotázaných. Zájem opět koreluje (souvisí) s věkem. Z výčtu oborů, u které mají senioři zájem a hlavně z četností uváděných oborů, lze říci, že největší

zájem o další vzdělávání mají senioři v jazycích a v technice, konkrétně v ovládní počítačů, zejména v používání internetu.

Prokázalo se podle očekávání, že ovládní prostředků moderní komunikace je u seniorů obecně malé. Ti, kteří je neovládají, ve značné části nemají zájem o jejich zvládnutí (což souvisí s věkem a také jinou životní orientací, zejména u žen). Zajímavá je skupina respondentů, kteří odpovídají, že prostředky moderní komunikace (internet, e-mail, počítač, mobilní telefon) neovládají, ale chtěli by se to naučit. Jde zhruba o 12-14 % dotázaných, pro které by bylo možno uspořádat příslušné vzdělávací kurzy.

Z uvedeného přehledu názorů dvou třetin respondentů na to, jakými oblastmi života seniorů by se společnost měla více zabývat, vyplývá, že za nejpálčivější oblasti svého života senioři považují zajištění svého zdraví, sociálních služeb a životní, zejména hmotné úrovně pro důstojný život ve stáří.

*Zpracovali:  
Prof. Ing. František Zich, DrSc.  
PhDr. Václav Struhovský, CSc.  
květen 2005*

